

KATALUNA ESPERANTISTO*

*Llengua internacional i drets lingüístics

NUMERO 350 (116)
KVINA EPOKO
APRILIO-JUNIO 2009

- **Printempo en Barcelono**
 - **Duobla sukceso en Majorko**
 - **Araba klaso en CES**
 - **Nord-katalunaj biografioj**
 - **Filmo pri Amades subtitolita en esperanto**
 - **Alternativa foiro en Valencio**
-
- **L'artificialitat de les llengües: estandardització i planificació**

ESPERANTO*
CAT

*Asociació Catalana d'Esperantoc
Kataluna Esperanto-Asocio

LLENGUA I POESIA

Els dies 3 i 4 de juny s'ha celebrat al Teatre Principal una nova edició, l'onzena, del Festival de Poesia de la Mediterrània. Catorze poetes de distintes llengües i països han participat, el dia 4, en la Nit de la Poesia. Els poetes s'han expressat en deu llengües: anglès, castellà, català, danès, eslovè, esperanto, gallec, hongarès, italià i maltès, tot representant cultures pertanyents a comunitats que, al marge del major o menor nombre de parlants, estan ubicades en espais geogràfics fàcilment trobables. Enguany l'organització de l'esdeveniment ha convocat un poeta que elabora la seva proposta cultural en una llengua que supera els espais geogràfics encotillats pels conceptes de nació o d'estat. Es tracta de la llengua auxiliar esperanto. En aquesta llengua s'expressa una cultura que és de tots i de tothom i que sovint és ignorada en els cenacles literaris. En aquest sentit, l'organització del Festival de Poesia de la Mediterrània ha fet una aposta valenta i ha sabut triar un poeta valuós que gaudeix d'un gran crèdit en medis on es conrea l'esperanto. Es tracta de

n'Abel Montagut, originari de la vila de Llardecans, comarca del Segrià, autor d'obra poètica i narrativa en llengües esperanto i catalana.

El cultiu de la llengua esperanto, com a llengua de cultura, no és estrany a Mallorca, fins i tot no és estrany haver sentit cantar poetes en esperanto dins el Teatre Principal de Ciutat, ja que durant el segle xx va haver-hi diverses manifestacions culturals expressades en aquesta llengua. Efectivament, l'any 1925, en el marc d'un congrés organitzat per la Federació Catalana d'Esperantistes juntament amb l'Esperantista Klubo Palma s'hi celebraren els XI Jocs Florals Internacionals. L'any 1927 un esdeveniment semblant va ocórrer a Sóller. Aquest fou organitzat per la Federació Catalana i el Grup Esperantista Sollieric i encara abans d'acabar-se el segle, el 1993, hi va haver uns altres jocs florals internacionals i en esperanto, que se celebraren a Alcúdia.

El 1909 se celebrà a Barcelona el V Congrés Universal d'esperanto, amb

Pàgina 10

CONSELL DE MALLORCA

SUKCESOJ KAJ ZORGOJ

La aprila lavango de aranĝoj organizita de KEA en Barcelono estas mult-aspekte atentinda kaj gratulinda. Ŝajne, kiel okazis fine de novembro kaj komence de decembro en Sabadell, KEA elektas la koncentradon de pluraj gravaj aranĝoj en unu loko en la daŭro de malmultaj tagoj. Tio celas pli grandan eĥon de la amaskomunikiloj same kiel la altiron de alilanda publiko, ĉar unu sola esperanto-aranĝo montriĝas ne tiel celtrafa por ambaŭ grupoj.

La rezulto en ambaŭ okazoj ŝajnas sufiĉe kontentigaj: la eĥo de la amaskomunikilo estis sukcesita, dum eble alilandanoj ĉi-aprile ne estis tiel multaj kiel esperite. Aliflanke, en ambaŭ okazoj la reago de la lokaj esperantistoj estis tre ĝojinda kaj superis la prognozojn: la plenpleneco de la urbodoma salono okaze de la solena memoraĵo pri la centjariĝo de la universala kongreso en Barcelono memorigas la prezenton de la libro pri la komenca esperanto-movado en Katalunio, verkita de Francesc Poblet, okazinta antaŭ kelkaj jaroj en la Nacia Historia Muzeo.

Malpli kontentiga en ambaŭ okazoj estis la partopreno de ne-esperantistoj. Same kiel en la elstaraj novembraj rondaj tabloj pri lingva diverseco venis malmulta ekstera publiko, oni esperis je pli da sukceso en tiu direkto en la du duoblaj folklor-muzikaj koncertoj de aprilo. Indas atente analizi tiun aspekton kaj provi plibonigi la rezultojn en venontaj okazoj. Solvo evidente malsimplas.

Atentidas ankaŭ la granda fortostreĉo postulata por la okazigo de diversaj grandaj aranĝoj en nur deko da tagoj: en aŭtuno ne temis pri la organizado de kongreso, sed preskaŭ du en du sinsekvaj semajnfinoj. Ĉi-printempe la sinsekvo de agadoj ankaŭ en deko da tagoj estis same elĉerpiga. La elektita vojo por atingi eĥon kaj sukceson estas tre postulema, kaj indas atenti, ĉu ni bone mezuras niajn fortojn, aŭ ĉu ni riskas tropostuli de aktivuloj, tiel ke post la fino de intensiva labormaratono ili eble dispeliĝos hejmen por longe ripozi, kiel ofte okazas ĉe naciaj asocioj post ekzemple la organizo de universala kongreso.

Hektor Alos i Font

En ĉi tiu numero kunlaboris: Darío Rodríguez, Éric Collignon, Ferriol Macip, Fransŭaz' Rochette, Josep Enric Peres i Blesa, Josep Franquesa, Lluís Aragay, Martí Guerrero, Mon Cardona, Víctor Solé, Xavier Margais

Kataluna Esperanto-Asocio:

Registrita ĉe "Generalitat de Catalunya" en la unua sekcio per n-ro 5785. Membro de FOCIR (Federacio de Katalunaj Organizaĵoj Internacie Agnoskitaj)

Peranto de: UEA (revuoj Esperanto, Kontakto kaj libroj), FEL (revuo Monato kaj libroj), IKEL (revuo Etnismo), La Kancerkliniko, La Ondo de Esperanto, Scienca Revuo, Komencanto, Juna Amiko, Internacia Pedagogia Revuo, La Gazeto, Fonto, Literatura Foiro, Heroldo. Ni peras ankaŭ aliajn revuojn.

Apartat/Poŝtkesto 1008
08200 Sabadell (Vallès Occidental), Catalunya/Katalunio
Tel. 937 109 636; Faksno: 937 163 633

Ret-adreso: kea@esperanto.cat
Ret-paĝo: www.esperanto.cat
Ret-listo: Aliĝoj ĉe listestro@esperanto.cat

Kotizoj por la jaro 2008: individua abonanta membro, 64 eŭroj; pensiuloj: 50 eŭroj; individua subtenanta membro, 128 eŭroj; individua dumviva membro, 1280 eŭroj; kolektiva membro, 128 eŭroj; juna membro, 25 eŭroj.

Banko: Caixa d'Enginyers, Agència 001, Barcelona
kontonumero: 3025 0001 15 1433398158
IBAN: ES54 3025 0001 1514 3339 8158
Konto UEA: kaea-b
CIF: G-58338567

Plenumkomitato de KEA: Prezidanto: Llibert Puig i Gandia, vicprezidanto: Josep Franquesa; sekretario: Ferriol Macip i Bonet; kasisto: Àngels del Pozo Serrano; komitatoj: Gemma Armadans, Gerard Escuer, Ramon Perera, Víctor Solé.
Kontrola Komisiono: Núria Coll, Christian Pinard, Òscar Puig.

Kataluna Esperantisto:

Provizora ĉefredaktoro: Hèctor Alòs i Font; katalunlingva revizianto: Josep Enric Peres i Blesa; kompostanto: Ferriol Macip i Bonet.

La artikoloj publikigitaj en Kataluna Esperantisto ne nepre esprimas la starpunkton de KEA, se ili ne estas subskribitaj ĝianome.

Kataluna Esperanto-Junularo:

Registrita ĉe "Generalitat de Catalunya" en la tria sekcio per n-ro 102-AJUV. Landa sekcio de TEJO. CIF: G-58964461

Ret-adreso: joves@esperanto.cat
Ret-paĝo: www.esperanto.cat/joves
Ret-listo: Aliĝoj ĉe www.moviments.net/cgi-bin/mailman/listinfo/kej

Banko: Caixa d'Enginyers, Agència 002, Barcelona
kontonumero: 3025 0002 47 1433276794
IBAN: ES89 3025 0002 4714 3327 6794

Estraro: Aida Sunyol, Anna Raventós, Roger Sanjaume.

Impres a/Presita ĉe: Copisteria Garriga, Ronda Zamenhof, 98, Sabadell, (Vallès Occidental), tel. 93 727 25 55. Dipòsit Legal: B-27362 - 1982

Fransŭaz' Rochette,
Kompanio Duoble Unu

PRINTEMPO EN BARCELONO: NE SVARMIS HOMOJ SED VARMIS LA ETOSO!

Kataluna Esperanto-Asocio organizis serion de du festvesperoj okaze de la centjara datreveno de la Universala Kongreso en Barcelono. La eventoj okazis en belega spektaklejo: Centre Artesà Tradicionàrius, loko dediĉata al tradiciaj muzikoj. Ĝi situas en tre agrabla kvartalo nomata Gràcia, eksa laborista kvartalo, kie nuntempe oni trovas multe da artistaj lokoj, butiketoj pri kinar-to, modo, trinkejoj ktp.

Ĉiuvespere estis unue koncerto kaj due folk-balo. La vespero komenciĝis je la kutima barcelona horo, t.e. la 22a, kaj finiĝis longtempe post noktomezo: Cindrulino estus perdinta sian kaleŝon!

La unuan vesperon, vendredon la 24an de aprilo, koncertis Jomo kaj nunaj Liberecanoj –Muriel, Pierre kaj Gérard–, kaj speciala gastino, Viera, kiu ludis bele du kanzonojn. Ne necesas prezenti la faman Jomon, ĉiam energiplenan, mi aldonas nur, ke muzikistoj estas altkvalitaj, sed ke pro tro da energio, animo laŭ mi iomete mankas al la koncerto... Poste, plenigitaj je tiu “Joma energio”, ni invadis la danclankon kaj ĝoje dancis laŭ la ĉiam agrabla muziko de Kaj Tiel Plu: naŭ muzikistoj, ĉiuj altkvalitaj, ludas fajnajn, kolorajn, varmajn kanzonojn kaj dancmelodiojn; sin sekvis polkoj, bureoj, cirkloj, valsoj ktp... Ni bele ŝvitis, kaj ridis, kiam, komencinte kiel virino en cirklo, oni fariĝas viro ekde la unua ciklo, pro spertomanko!

Je la dua matene, ek al ripozo, ĉar morgaŭ rekomenciĝos same, kun ni kiel unua parto! Gastigis nin Gemma kaj Xevi, kantisto/gitaristo de Kaj Tiel Plu, en urbo Mataró, 30 kilometrojn norde de la ĉefurbo, ĉe la marbordo. La mara proksimeco provizas la agrablan urbeton per freŝa, vigla aero: ŝajnas feria etoso al ni, kiuj loĝas en montara regiono. En la urbocentro estas multe da ŝu- kaj mod-butikoj sed ankaŭ ĉiaj varoj troveblas en malgrandaj butikoj, malsimile al Francio, kie tiaj vendejoj mul-

LUIS ARAGAY

La unuan vesperon koncertis Jomo kaj nunaj Liberecanoj

LUIS ARAGAY

Poste ni invadis la danclankon kaj ĝoje dancis laŭ la ĉiam agrabla muziko de Kaj Tiel Plu

MON CARDONA

Kaj jen alvenis la tiel atendita momento: NI KONCERTAS EN BARCELONO!

LUIS ARAGAY

Kapriolo estas duono de Kajto kaj du pliaj muzikistoj kiuj decidis fondi balgrupon

te suferas pro invado de bazaregoj en urbĉirkaŭaĵoj. Tiel, la urbocentraĵoj estas multe pli agrablaj en Katalunio. Ni provludis sur la teraso, sub aprila suno, lumema kaj ne tro varma; antaŭ ni estis aliaj terasoj (ĉiuj domegoj finiĝas per teraso ĉi tie) kaj mi imagis spektantojn sur ĉiu teraso, kiel en videoklipo de sudamerika rokbando! La provludo pro tio estis tre efika!

Reiro al Barcelono, en Centre Tradicionàrius, teo antaŭ sonprovo en belega

trinkejo: ŝultron ĉe ŝultra, la tri geklinoj penseme, silente, viŝis glasojn antaŭ mi: estis kiel filmbildo, teatraĵo.

Kaj jen alvenis la tiel atendita momento: NI KONCERTAS EN BARCELONO! Mi estis nervoza kaj timema... Mi ne kutimas ludi en tiel bonkvalitaj koncertejoj! La sonteknikistoj bone laboris kaj dum la koncerto mi ĝuis aŭdi mian voĉon, tiel klare!! Ĉu vere mi kantas tiel? Estas agrable aŭskulti min! Ramon tradukis katalunen niajn enkonduktojn

kaj eĉ la tutan fabelrakonton de Nasrudin. Sed jam tro rapide pasas tempo, estas la fino de nia parto, ni sukcese kantis “La rumba” de Barcelono, konkludante tiun rondiradon ĉirkaŭ Mediteraneo.

Post meritita biero mi kuniĝas kun la ŝvitantaj kaj kapriolantaj dancistoj, inter kiuj geKopotanoj, kiuj estas ankaŭ spertaj dancistoj. Sed kiu estas Kapriolo? Estas duono de Kajto kaj du pliaj muzikistoj. Marianta (akordiono, kanto) kaj Mariza (flutoj, kanto) decidis fondi balgrupon. La repertuaro entenas parte kanzonojn de Kajto, parte tradiciajn frisiajn melodiojn, kun esperantaj tekstoj. La du aliaj muzikistoj ludas kontrabason, gitaron kaj perkutilojn diversajn kaj originalajn. La rezulto estas bonega folkgrupo, kun kelkaj spicaj aldonajoj (per voĉoj aŭ muzikiloj). Mon Cardona gvidis la dancojn, kiam necesis, kaj tradukis la prezentadojn katalunen.

Fine, je la dua matene, ni kunkantis kanonon cirkle sur la planko.... Jam finiĝis la renkontiĝo. Laŭ pluraj partoprenantoj, ni devus ĉiujare organizi tiajn eventojn miksantajn folkmuzikon kaj esperanton! Kiu zorgos pri tio venontan jaron? Farri, KTP, tre bele organizis la ĉi-jaran eventon, kaj mi certas, ke estas multe da laboro... Dankon kaj gratulon al li!

Ĉar en nia regiono, Arpitanio, svarmas ankaŭ folkŝatantoj, mi proponas ĝemeligon inter ambaŭ esperanto-asocioj!

Dimanĉo, nia lasta kataluna tago, estis tre bone organizita de la sorto: pluvegis, kiam ni dormis kaj sunegis kiam ni vekigis! Orkestroj ludis sur la ĉefa placo ĝis la dua posttagmeze (kutima kataluna manĝohoro), homoj dancis sardanon: fajna plezuro por okuloj kaj oreloj. Post manĝeto ni promeneto sur marbordo, mi ne rezistis al la onda alvoko: kvankam la akvo malvarmetis, mi kuris kaj plongis en la energiplenajn ondojn. Post unuaj doloretoj pro malvarmo, mi ne kapablis eliri kaj plu plongis en ondojn, provante ne lasi min barakti per la fortika akvo. Nia kara Mediteraneo plenigis min je fortoj kaj sereneco. Se eblus sin bani post ĉiuj koncertoj en mara akvo!

Revenante hejmen trajne, ni laŭdis esperanton kaj muzikon, kiuj donas al ni eblecon viziti aliajn landojn. Sed realeco trafis nin en Port Bou: ne ĉiuj rajtas laŭvole translimiri: landlimaj policistoj diligente traserĉas “senlegitimitulojn”. Egaleca, homa, pacema kaj akceptema mondo ne ankoraŭ realiĝas en Eŭropo. Estas skribita en marmoro “Ĉiuj homoj egalas”, sed en la reala vivo, landestraroj aldonis “depende de kiu limflanko ili naskiĝis”. Ĝis revido, Barcelono! □

Ferriol Macip i Bonet

ESPERANTO-TAGOJ EN BARCELONO

En la kolektiva memoro de la barcelonanoj kuŝas la okazintaĵoj de antaŭ cent jaroj, nome la Tragika Semajno. En julio 1909 okazis en Barcelono popola ribelo, kies subpremado rezultis 78 mortintoj (75 civilaj kaj 3 militistaj), duonmilo da vunditoj, 112 bruligitaj konstruaĵoj (el kiuj 80 religiaj), kelkaj miloj da arestitoj, 175 kondamnitaj al ekzilo, 59 dumvivaj enkarcerigoj kaj 5 kondamnitaj al mortopuno, inter kiuj Francesc Ferrer i Guàrdia, fondinto de moderna pedagogia instruado, arestita survoje al la 5a Universala Kongreso de Esperanto.

En la kolektiva memoro de katalunoj esperanto ludas gravan rolon. Antaŭ cent jaroj esperanto estis idealo, kiu vekis aprobon kaj simpatian de konsiderinda parto de la loĝantaro. Katalunistoj, suverenistoj, laboristoj, sindikatoj, anarkiistoj, marksistoj, kleruloj kaj pluraj diverspecaj kolektivoj aliĝis al la esperantismo. La tragediaj tumultoj okazis en julio kaj, kvankam ili estis maloportunaj al la organizado de Universala Kongreso en la urbo, en septembro Barcelono plensukcese gastigis la 5an Universalan Kongreson de Esperanto. La okazigo de la tutmonda kongreso kaj la vizito de la D-ro Zamenhof al la kataluna ĉefurbo ne estis nur kunveno de esperantistoj el la tuta mondo, sed ankaŭ grava paĝo en la historio de Barcelono.

Okaze de tiel grava centjariĝo, Kataluna Esperanto-Asocio eldonis, en la kataluna lingvo kaj en esperanto, la libron de la historiisto Francesc Poblet i Feijoo *La Universala Kongreso de Esperanto de 1909 en Barcelono. La firmigo de la esperanto-movado en la Kataluna Landaro*. Vicministro pri lingva politiko de la kataluna registaro verkis la antaŭparolon.

Memore al la okazintaĵoj, Kataluna Esperanto-Asocio organizis plurajn aranĝojn por kunfesti, kun la civitanaro, la eventon.

La 23an de aprilo, tagon de Sankta Georgo, dum la katalunia festo de la libro kaj la amo, esperantistoj starigis budon en ĉefa promenejo de Barcelono, la Rambla, kaj tiel kunlaboris al magia, festa, kultura kaj ama etoso

Carles Vela, estro de la koruso Santa Eulàlia, eldiras enkondukajn vortojn

de la tago. Krom proponi librojn pri lingva ekologio, interlingvistiko, lingvaj rajtoj kaj esperanto, la budo inaŭguris la printempajn esperanto-tagojn en Barcelono.

Centre Artesà Tradicionàrius (CAT) estas centro pri popolmuziko enhavanta, i.a. altnivelan muzikan teatron. Ĝi senĉese proponas diverspecajn festivalojn. La 24an kaj la 25an de aprilo, ĝi proponis "Festivalon de popolmuziko kaj esperanto en CAT" laŭ formato de po unu koncerto kaj unu balo tage. La 24an de aprilo koncertis Jomo kaj Liberecanoj kaj Kaj Tiel Plu dancigis la partoprenintojn. La 25an de aprilo la duopo Duoble Unu proponis belegan spektaklon vidan kaj muzikan laŭ muzikoj de Mediteraneo, kaj sekve Kapriol' dancigis danceman publikon. La alta kvalito de la festivalo surprizis la ĉeestantojn, la organizantojn kaj la amaskomunikilojn. Kvankam la nombro de partoprenantoj ne estis tre alta, la bona muziko koncerte kaj dance, igis la etoson amika, ĉarma, bela kaj emociiga.

Sekve de la festivalo, kaj por respondi eventualajn interesiĝojn dum la festivalo, la 27an,

En la kolektiva memoro de katalunoj esperanto ludas gravan rolon

Memore al la Universala Kongreso de 1909, Kataluna Esperanto-Asocio organizis plurajn aranĝojn por kunfesti la eventon

28an kaj 29an de aprilo Kataluna Esperanto-Junularo kunvenis en la trinkejo de la muzeo pri moderna arto. Kun la celo organizi debatojn pri lingva daŭripovo, KEJ okazigis informajn kunvenojn al interesiĝintoj pri esperanto, kaj movadanoj profitis la okazon laborkunveni.

En la nobla salono “de Cròniques” de la barcelona urbodomo estas 120 seĝoj, sed jaŭdon la 30an de aprilo oni devis aldoni plian kvindekon por akcepti ĉiujn partoprenantojn en la memora solenaĵo pri Universala Kongreso de 1909. Tie prelegis reprezentanto de la barcelona magistrato, Ramon Nicolau, la prezidanto de Kataluna Esperanto-Asocio, Llibert Puig, kaj la vicprezidanto de Hispana Esperanto-Federacio, Pedro Hernández; Josep Franquesa, komitatano de KEA en UEA legis salutmesaĝon de la prezidanto de la Universala Esperanto-Asocio, Probal Dasgupta. Koruso Santa Eulàlia kantis “La najtingalon”, tradukon de fama popolkanto aperinta en la Kataluna Antologio. Post la solenaĵo, manĝeto estis proponita en la gotika galerio de la nobla ĉefdomo de la urbo.

Vendredon la 1an de majo Kaj Tiel Plu okazigis balon en la gotika placo del Rei. La sono estis bonega, la dancemo de la publiko estis grandega kaj la partopreno estis multnombra. Ekde la 21:30a ĝis noktomezo, la kataluna folkbando senĉese dancigis per polkoj, bureoj, cirkloj, mazurkoj, valsos kaj pluraj aliaj popoldancoj.

Sabaton la 2an de majo oni fermis la esperanto-tagojn per rememoraĵo. La historiisto Dani Cortijo, fakulo pri historio de Barcelono, gvidis kvidekon da homoj tra la stratoj de la urbo laŭ la vivo de Barcelono en 1909 kaj sekvan- te la spurojn de du elstaraj kongresintoj kaj unu kongresonto, t.e. Joan Amades, Andreu Nin kaj Francesc Ferrer i Guàrdia (vidu notojn). La promenado finiĝis en la tombejo de Montjuïc, kie oni vizitis la tombon de Ferrer i Guàrdia kaj la amastombejon nomatan “Fossar de la Pedrera”, kie kuŝas internaciaj brigadistoj batalintaj kontraŭ la faŝismo dum la hispana milito kaj kvarmilo da persekutitoj murditaj de la frankismo.

Pluraj el la plej elstaraj amaskomunikiloj de la lando interesiĝis pri la festivalo. La muzikradio ICatFM elsendis tuthoran programon pri popolmuziko en esperanto kun la partopreno de Mon Cardona kaj Ferriol Macip, kie aŭskulteblis eroj de la lasta, KD de JoMo, Duoble Unu, Kajto kaj Kaj Tiel Plu. COM Ràdio informis pri la festivalo kaj intervjuis la sekretarion de KEA kadre de la posttagmezaj novaĵoj kaj proponoj por barcelonumi. Ràdio 4, kataluna branĉo de hispana ŝtata radio, elsendis duonhoran programon pri la festivalo kun intervenoj de Floreal Martorell kaj Ferriol Macip. La urba televida kanalo, Barcelona TV, informinte pri la 5a Universala Kongreso kaj la solenaĵo en la urbodomo, elsendis kvaronhoran intervjuon al la aktivulo de Kataluna Esperanto-Junularo, Roger Sanjaume, kadre de la vesperaj novaĵoj. Sanjaume reliefigis la rolon de esperantismo en la nuntempaj sociaj movadoj. □

LLUIS ARAGAY

LLUIS ARAGAY

La historiisto Dani Cortijo gvidis ekskurson tra la stratoj de Barcelono laŭ la vivo de 1909, sekvante la spurojn de Joan Amades, Andreu Nin kaj Francesc Ferrer i Guàrdia

Joan Amades (Barcelono 1890 – 1959) estis kataluna esperantisto, publicisto kaj folkloristo. Liaj verkoj pri folkloro kaj popoldanco igis lin nacia aŭtoritato pri kataluna folkloro. Esperantisto de 1907, li estis kunfondinto kaj prezidinto de Kataluna Esperantista Federacio, kunorganizinto de la Universala Kongreso en Barcelono. Eldonis milojn da diversaj, artaj esperantaj sigelmorkoj kun 243 malsamaj bildoj.

Andreu Nin (El Vendrell 1892 – Alcalá de Henares 1937) estis unu el la plej elstaraj reprezentantoj de la revolucia marksismo en Katalunio. Li estis aktiva esperantisto junage en sia naskiĝurbo, kie li kunfondis grupon, instruis la lingvon kaj abunde propagandis en gazetoj. Li aparte elstaras pro sia graveco en la Komunisma Internacio kaj la Ruĝa Sindikata Internacio kaj vivis en Moskvo de 1921 ĝis 1930 kunlaborante kun Lenin kaj Trocki. Kunfondinto de POUM (Laborista Partio pri Marksisma Unuiĝo) lia morto estis daŭre mistera ĝis antaŭ nelonge, kiam esploroj konfirmis ĉies suspektojn: Nin estis kaptita, torturita kaj murdita laŭ ordono de Stalin. Krom lia politika agado, Nin famas kiel tradukisto de gravaj verkoj de la rusa literaturo al la kataluna lingvo.

Francesc Ferrer i Guàrdia (Alella 1859 – Barcelono 1909) estis kataluna instruisto kaj pedagogo, adepto de Libera Penso kaj fondinto de t.n. Moderna Lernejo, en kiu li edukis laboristajn geknabojn sen trudaj rimedoj, sen batado kaj preĝado, sen ŝtata kaj eklezia influoj. Pro tio kaj pro sia supozata rilato al anarkiismo, li estis komplete akuzita pri instigo de la revoluciaj tumultoj en Barcelono en 1909, konataj kiel la Tragika Semajno. Ferrer estis arestita survoje al la 5a Universalan Kongreson de Esperanto en Barcelono, kaj ekzekutita unu monaton poste.

DUOBLA SUKCESO EN MAJORKO

Abel Montagut partoprenis en la 11a Festivalo de Poezio de Mediteraneo, okazinta la pasintajn 3an kaj 4a de junio, reprezentante la literaturon en esperanto. Entute ĉi-jare estis prezentitaj dek lingvoj: angla, dana, esperanto, galega, hungara, itala, kastilia, kataluna, malta kaj slovena. En la tago de la inaŭguro, la ĵurnalo *Diario de Mallorca* publikigis longan opini-artikolon de nia samasocio Xavier Margais, kiun ni reproduktas en ĉi tiu numero de nia revuo. Fakte, la inkludo de esperanto vekis scivolemon kaj intereson de la amaskomunikiloj, kaj nia samasocio estis intervjuita en gazetoj, radioj kaj televido. La ĉeesto de esperanto estis atentigita en ĉiuj informoj, neniam malpozitive.

En la festivalo, Montagut legis ĉ. du paĝojn de *Poemo de Utnoa* kaj kvinoble pli aperis, en esperanto kaj la kataluna, en festivala libro.

Al tiu agado sekvos dudek-hora kurso en julio titolita “La internaciaj helplingvoj. Enkonduko al esperanto”, okazonta ene de la someraj universitataj kursoj de la Universitato de la Balearaj Insuloj. Gvidas la kurson d-ro Gabriel Bibiloni, instruisto pri socilingvistiko en organizanta universitato, kaj unu el la ĉefaj fakuloj ĉi-kampe en la Katalunaj Landoj, kaj instruas en ĝi niaj samasocioj Lluís de Yzaguirre kaj Xavier Margais.

La anoncitaj celoj de la kurso estis kvin, laŭ la kursprogramo: analizi la lingvajn problemojn aperantajn en la internaciaj rilatoj, koni la proponojn alternativajn al la trudo de naciaj lingvoj, kapabli historie enkadrigi la proponon de esperanto kiel internacia helplingvo, ekkoni la nuntempan valoron de esperanto kaj de la esperanto-movado, kaj esti kapabla kompreni facilajn tekstojn en esperanto kaj konstrui frazojn ebligantajn mallonge konversacii.

Kun tiuj celoj estas anoncitaj tri prelegoj kaj praktika kurso –kiu plenigos 12 el la 20 horoj de la kursaro– fare de kvar universitataj fakuloj: “La lingva diverseco de Eŭropo kaj la mondo”, de d-ro Gabriel Bibiloni, “La serĉo de neŭtrala lingvo”, fare de d-ro Lluís de Yzaguirre, “La esperanto-movado. Celoj, evoluoj, nuntempo. Historio de la esperanto-movado en la Balearaj insuloj”, fare de d-ro Xavier Margais, kaj “Enkonduko al esperanto”, fare de d-rino María José Álvarez Faedo.

NORD-KATALUNAJ BIOGRAFIOJ

La membroj de la esperanto-grupo en Prada de Conflent ĉi-jare okupiĝis pri la redaktado de mallongaj biografioj de nord-katalunaj esperanto-aktivuloj por la esperantlingva Vikipedio. Ĝis nun estas publikigitaj artikoloj pri Jean Baron, Thérèse Julia, Jean Julia, Frederic Cros, Étienne Coste, Robert Gendre, Raymond Goudin, Émile Bellsola kaj Víctor Fratot. Ne por la unua fojo la grupo entreprenas tian laboron, kiu helpas la praktikadon de esperanto, la pli bonan propran konon de sia ĉirkaŭo kaj historio kaj la disponigon de tiuj konoj al la cetera mondo. Antaŭ kelka tempo la tuta lernojararo estis dediĉita ekzemple al la verkado de artikoloj en esperanto pri la diversaj vilaĝoj de Conflent.

APRILA ESPERANTO-KAJ-SEMAJNO EN SABADELL

Por la dua fojo, dum la Librotago, la 23an de aprilo, Centro de Esperanto Sabadell forlasis sian kutiman lokiĝon en ŝparkasa ĝardeno por starigi la budon surstrataj kaj pli kerne de la promenataro. Tio signifis pli da interesitoj, pli da Tinĉjokolektantoj, pli da venditaj libroj, pli da disdonitaj flugfolioj ktp. Entute pli da esperanta videbleco.

Hazardo volis, ke tiujara Sant Jordi parte koincidis kun la Festo de la Diverseco (okazinta inter la 20a kaj la 25a de aprilo), en kiu ni partoprenas de antaŭ multaj jaroj. Tiujara okazigo kunigis 164 asociojn (asociojn de enmigrintoj, urbajn NROjn, lernejojn, politikajn asociojn ktp) sub devizo “senlaboreco, milito, malegaleco... alia mondo eblas”. CES repondecis pri redaktado de manifesto (kaj posta tradukado en esperanton, la rusan kaj la francan) kaj pri kunorganizado de “tastets del món” (“glutetoj el la mondo”), vendrede vespere, kie enmigrintoj prezentis kaj gustumigis tipajn pladojn samtempe ol ili diskonigis iom da kulturo el sia lando (libroj, kantoj, filmoj ktp). Ĉi-jare partoprenis niĝeraj, senegalaj, boliviaj, kolombia, argentina, venezuela, ekvadora, arabaj kaj tamaziĉtaj asocioj por ĝuo de niaj langaj papiloj, okuloj kaj oreloj.

Krom tio ni starigis nian kutiman budon sabate tuttage dum la ĉefa tago de la festo kaj organizis nian atelieron, kiun nesurprizinde ne partoprenis amaso da homoj

(du), sed kiel kutime, oni devas esperi, ke kvalito pli gravas ol kvanto.

Éric Collignon

ARABA KLASO EN CES

Antaŭ unu jaro kaj duono, areto da gekuraĝuloj (ses gelernantoj entute) komencis lerni la araban lingvon en Centro de Esperanto Sabadell. Kialoj partopreni estis diversaj: emo lerni tute malsimilan lingvon kaj alfabeton, emo vojaĝi al arabaj landoj, emo batali, je propra eta skalo, kontraŭtiutiomdisvastigita kontraŭ-araba racismo ktp. Fakte estas, ke post 18 monatoj, klaso ankoraŭ funkcias ĉiumerkrede sub la gvidado de Mohamed Chtaibat, respondeculo de la maroka asocio Anasiba de Torre Romeu, eksterurba kvartalo kun granda enmigrinta loĝantaro. La instruisto fakte ne nur instruas la lingvon, sed ankaŭ malkovrigas aliajn kulturon, vivfilozofion kaj religion.

La pasintan 30an de januaro, kelkaj lernantoj kaj la instruisto partoprenis en Alliance Française de Sabadell en la tago “poezioj kontraŭ la barbareco”, kiu celis protesti kontraŭ la agreso de Israelo en la Gaza-strio. Legita poemo estis “Ummi” (patrino), fama teksto de palestina poeto Mahmud Darwish, tre konata en la arabaj landoj pro muzikigo de la libana kantisto Marcel Khalife. Versiojn oni legis en la kataluna, araba, esperanto kaj franca.

Se estas aliaj arabemuloj pretaj ĵeti sin en la aventuron, ili estas bonvenaj, ĉar la instruisto tute pretas ekigi novan klason por komencantoj post la somero. Do ne hezitu kontakti nin, se la ideo plaĉas al vi.

Éric Collignon

FILMO SUBTITOLITA EN ESPERANTO

Tiu ĉi jaro 2009, Katalunio omaĝas Joan Amades okaze de 50a jaro de sia forpaso.

Kiam li estis juna, Amades lernis esperanton kaj aktive partoprenis en la movado. Li multe helpis la 5an Universalan Kongreson de la jaro 1909 en Barcelono. La jaron 1923 li estis elektita prezidanto de Kataluna Esperantista Federacio.

Joan Amades, granda folkloristo traveturis multajn katalunajn vilaĝojn kompilante diraĵojn, priskribojn, morojn, kutimojn,

rakontojn, kantojn kaj dancojn. Li verkis dekojn da libroj: *Histories i llegendes de Barcelona* (en du volumoj), *Costumari Català* (en kvin volumoj kun entute 5000 paĝoj), *Les cent millors cançons populars*, *Les diades populars catalanes*, *Refranyer català comentat*, *Folklore de Catalunya* kaj aliajn. Li verkis ankaŭ *Katalunan Popolkanton*, antologion de katalunaj kantoj tradukitaj en esperanton.

La subtitolita filmo, prezentita en DVD, estas dividita en tri partoj. La unua parto de 30 minutoj enhavas biografion kaj folklorajn manifestaciojn. La dua parto de 20 minutoj enhavas antikvan fabelon. En la tria parto kvar-minuta la Ĥoro Heura de L'Hospitalet de Llobregat kantas en esperanto la popolkanton Montaroj de Kanigo. La aŭtoro kaj direktoro de la filmo estas Raül Contel.

Martí Guerrero i Cots

EN ESPERANTIO

La 17an de majo Ferriol Macip estis intervjuita de Pola Radio pri la eventoj okazintaj en Barcelono omaĝe al la 100-jara datreveno de la Universala Kongreso 1909. Dum la intervjuo la sekretario de KEA, ankaŭ membro de Kaj Tiel Plu, anoncis la aperon de tria disko de Kaj Tiel Plu por la fino de ĉi jaro.

La aprilaj aranĝoj meritis ankaŭ tutpaĝan artikolon de Ferriol Macip en la revuo *La Ondo de Esperanto*, la plej atenta gazeto pri la movadaj eventoj (kaj ne nur pri ili). Aliflanke la vigla retrevuo *Libera Folio*, kiu fariĝis elstara diskutejo pri la esperanto-movado, aperigis artikolon de Hektor Alos pri la du neesperantistaj aranĝoj en Majorko pritraktantaj esperanton.

dr / red

NOVA RETEJO DE CES

Dum la tuta lerneja jaro (de septembro ĝis nun), Núria Coll, ĉefa instruistino de nia klubo, instruis esperanton al Xènia Montero, juna lernantino kiu studas kaj fakas pri dezajno de retejo. Xènia, kiu ĵus gajnis trian premion de afiŝkonkurso de la kataluna registaro ("A la feina cap risc", t.e. "nenia risiko en la laborejo") okulumis nian malnovan retejon kaj logike terurigita pro ĝia nuna stato, afable proponis rekonstrui novan pli modernan kaj aktualan. Post monatoj da laboro, kiujn ni dankegas al ŝi, nia nova "reta bebo" oficiale naskiĝis la 20an de aprilo. Kiel vi povas konstati ĉe www.esperanto.cat/sabadell, ĝi dividiĝas en sekcioj Historio, Kursoj, Aktivavaĵoj, Libro, Fotoj, Kontaktoj ktp. kaj la fina celo estas, ke ĉiu CES-ano povu libere kaj senhelpe enmeti informojn en ĝin.

ec

Darío Rodríguez

INTERRETA RUBRIKO

Toño del Barrio kreis kurseton de esperanto en la socia retejo Twitter. Ĝi estas socia retejo, kie homoj sendas tre mallongajn mesaĝojn (ĝis 140 literoj), kvazaŭ mikroblogo. Li ekhavis la ideon uzi tiun rimedon por fari kurseton pri esperanto por hispanlingvanoj. Ĝi donus po unu lecioneton ĉiun tagon. La reta revuo *Libera Folio* aperigis artikolon pri ĉi nova kurso, kun informoj de la kreinto kaj diversaj interresaj opinioj, legebla ĉe www.liberafolio.org/2009/kvitero

La kurso ĉe Twitter videblas ĉe twitter.com/cursosesperanto

Pasintfebruare konata krimea esperantisto Paŭlo Moĵajev faris furoran prezenton de esperanto en populara ruslingva blogo Livejournal. Scipovantoj de la rusa povas sekvi la konsiderindan kvanton da demandoj kaj respondoj kiujn tiu prezento vekis ĉe tema.livejournal.com/275854.html?thread=119180942#t119180942

Pri tio informas ruslingva novaĝ-agentejo pri esperanto Esperanto-novosti ĉe www.e-novosti.info/blog/17.02.2009/2, ankaŭ ruslingve. Sed eblas uzi la tradukilon de Google el la rusa al la kataluna: translate.google.com, tial ke temas pri interesege diskuto.

Entute rus(lingv)aj esperantistoj montriĝas tre aktivaj kaj sukcesaj en interreto. En la ruslingva socia retejo VKontakte aliĝis pli ol 10 000 homoj al la grupo "Esperanto". Vidu ĉe vkontakte.ru/club48182

UEA decidis aktualiĝi uzante la eblecojn de filmo-retejoj.

Komence ĝi enretigis ok filmetojn pri la aprila Malferma Tago de la Centra Oficejo en Roterdamo, al kio aldoniĝas nova serio aperonta periode kun la plej aktualaj temoj de UEA, kvazaŭ filma prezento de la konataj "Gazetaraj Komunikoj de UEA". La filmetoj spekteblas ĉe la jenaj adresoj: www.ipernity.com/doc/97850/home/video kaj www.youtube.com/UEAviva

Kvankam ne temas pri esperanta paĝo, niaj legantoj interesiĝantaj pri la Internacia Fonetika Alfabeto povas mem aŭdi la sonojn de la ĉefaj fonetikaj simboloj en jena paĝo: web.uvic.ca/ling/resources/phonlab/ipatut/index.html

La novelaro *Marvirinstrato*, de Tim Westover, estas senpage elŝutebla. Pluraj el la noveloj de tiu verko ricevis premion en la Belartaj Konkursoj de UEA. La retadreso estas: timwestover.com/marvirinstrato/?page_id=7

Ampleksa studo de Henri Masson pri la trudo de la angla lingvo en Francio kaj tutmonde legeblas ĉe la adreso: www.esperanto-sat.info/article1391.html

José Rodríguez kreis blogon, per kiu eblas spekti plurajn filmetojn subtitolitajn en esperanto: subtekste.blogspot.com

Aperis nova reta scienca revuo en esperanto. *Teleskopo* estas scienca revuo aperanta surrete por publikigi internacilingve artikolojn pri diversaj sciencaj fakoj, kiuj povas esti elŝutataj senpage el jena adreso en PDF-formato (individuaĵ artikoloj aŭ la tuta revuo): www.teleskopo.com/unuaeldono.htm □

ALTERNATIVA FOIRO EN VALENCIO

La pasintajn 5an, 6an kaj 7an de junio, kiel kutime de antaŭ kelkaj jaroj, valenciaj esperantistoj starigis budon en la alternativa foiro de Valencio. Ĉi-jare deĵoris ankaŭ volontuloj venintaj el princlando Katalunio. Tiu fakto kontribuis al pli vasta kvanto da proponaĵoj; ĉefe broŝuroj, flugfolioj kaj libroj pri lingva ekologio kaj lingvaj rajtoj, krome pli granda homa forto permesis esperantistojn samtempe deĵori, intertrakti aliajn kolektivojn, kaj okazigi prelego-debaton.

La alternativa foiro enhavas budojn starigitajn de diversaj anaroj, tie troveblas artaĵoj, ekologiaj produktoj kaj plej diversaj materialoj (T-ĉemizoj, gluaĵoj, informiloj ktp.) de sociaj kolektivoj en agrabla etoso, kiu permesas interkonatiĝi kaj paroli kun diversaj deĵorantoj pri ties idearoj kaj agado, disvastigi kaj samtempe lerni, kaj informiĝi pri diversaj problemoj de la urbo, de la lando, de la ŝtato, de la mondo...

La foiro ĉefe reliefigas ĉion rilate al alternativa edukado, memagado, natura nutrado, ekologio, kooperativoj, daŭripova energio, alternativaj amaskomunikiloj, kiel liberaj radioj kaj alternativaj informiloj, kaj okupitaj sociaj centroj.

Krom budoj kaj trinkejo, en la foirejo estas loko por koncertoj kaj du tendoj, kie oni okazigas prelegojn. Tiel do, krom amikiĝi kaj intertrakti kun diversaj aliaj sociaj anaroj, esperantistoj ankaŭ okazigis rondo-tablon pri lingva daŭripovo. En la debato, oni celis rimarkigi la gravecon labori por la lingva diverseco en la 21a jarcento, rimarkante la kvanton da lingvoj en grava risko malaperi, i.a. la kataluna en Valencilando.

Kiel kutime, la mona profito estis ege malalta, sed tamen, la socia gajno estis pleje sukcesa.

fm

PLENA VERKARO DE LIDJA ZAMENHOF

En junio aperis ĉe la eldonejo de Flandra Esperanto-Ligo la plena originala verkaro de Lidja Zamenhof *Por ke la tagoj de la homaro estu pli lumaj*. Ĝin kompilis i.a. la nord-kataluna historiisto de la esperanto-movado Jean Amoureux. Lidja Zamenhof estis la plej juna filino de

En la alternativa foiro de Valencio

L. L. Zamenhof kaj samtempe tiu, kiu plej multe aktivis en la esperanto-movado. Ŝia engaĝiĝo igis ŝin fariĝi Cseh-instruisto kaj itinere instrui esperanton en diversaj landoj, i.a. en Nord-Katalunio. Ŝi ankaŭ tradukis al esperanto, i.a. el la pola lingvo la romanon *Quo Vadis?* de Henryk Sienkiewicz, kaj tre aktivis ankaŭ por bahaismo. Dum la nazia okupacio de Pollando, ŝi estis enfermita en la geto de Varsovio kaj poste veturigita al la ekstermejo de Treblinka, kie ŝi estis mortigita. Biografio pri ŝi estis tradukita el la angla lingvo en esperanton kaj publikigita de la sama eldonejo en la pasinta jaro.

LINGVOKONO KIEL ŜANC-EGALIGILO

La 8an de majo nia samasocio Ferriol Macip gvidis atelieron en Arano pri "La instruado de la lingvo kiel vojo al la egaleco de ŝancoj". La celo estas konsciigi pri la uzado de la loka lingvo en la socia vivo. La origina ateliero en kaj pri la kataluna lingvo estas farata de la asocio Tallers per la Llengua, kaj jam atingis pli ol 200 prezentojn en sindikatoj, lernejoj, asocioj k.a. de post sia starto en 2005. La okcitana adapto por Arano, lingva kaj socilingva, estas farita

de Ferriol Macip kun la helpo de Aitor Carrera, el la Universitato de Lejdo.

KAJ TIEL PLU EN OKCITANIO

Kaj Tiel Plu koncertos en Pau dimanĉon la 12an de oktobro en la 64a kongreso de SAT amikaro, en altnivela arta programo. Okaze de okcitan-kultura semajno, kiu en tiuj tagoj okazos en la ĉefurbo de Bearn, kaj de manifestacio por la okcitana lingvo, la koncerto de Kaj Tiel Plu kunigos en la teatro Sant Loïs de Pau, esperantan kaj okcitanlingvan publikon.

DOKTORIĜO

La 29an de junio nia samasocio Montserrat Franquesa sukcese defendis sian doktoriĝan tezon pri "Grekaj kaj latinaj klasikuloj en la kataluna: la tradukoj de la Fondaĵo Bernat Metge" ĉe la Fakultato pri Tradukado kaj Interpretado de la Aŭtonoma Universitato. Montserrat Franquesa, mezlerneja instruistino pri la germana lingvo, estas ankaŭ tradukisto de pluraj verkoj el la moderna greka literaturo kaj kunlaboras kun la Fondaĵo Bernat Metge.

Ve de la portada

presència del seu creador, el metge polonès de religió jueva Llàtzer Zamenhof. Els organitzadors del congrés van aportar a l'aventura internacionalista un costum genuí del país: la celebració d'uns jocs florals internacionals. L'esdeveniment havia de servir per a donar a conèixer internacionalment aspectes de la cultura catalana i, per altra banda, facilitar la creació literària en la llengua esperanto. Precisament en aquest esdeveniment un jove poeta català va guanyar un premi: Carles Ribà. Aquesta celebració tornà costum i cada congrés que realitzaven els esperantistes catalans s'acompanyava d'uns jocs florals en llengua internacional, on es premiava poesia i narració originària i també traducció. Aquesta feina va tenir un capítol apart, es tracta de la publicació d'una antologia de la literatura catalana. Efectivament, *Kataluna Antologio* fou editada l'any 1925 i reeditada el 1931. L'obra mostrava a la collectivitat esperantista o esperantera –en expressió d'en Biel Mesquida– d'arreu del món les particularitats i la riquesa de la nostra cultura i on sobresortien autors illencs com Ramon Llull, Costa i Llobera, Joan Alcover, Miquel dels Sants Oliver, Gabriel Alomar, Llorenç Riber com també l'obra d'autors del Principat traduïts per mallorquins.

A Mallorca el primer poeta en esperanto fou el mestre Josep Rosselló-Ordinas, qui va obtenir múltiples premis en els Jocs Florals Internacionals. Fou especialment lloat per les traduccions de poetes llavors actuals com Ignasi Iglésias, o d'autors clàssics com Horaci

o Gai Valeri Catul, i també va obtenir premis per obra creada originalment en esperanto. La nòmina de poetes mallorquins que conreen aquesta llengua no s'exhaureix amb el mestre Joan Rosselló, així Narcís Bofill va traduir peces teatrals, i per tal de no fer gaire pesada aquesta llista només citarem Estanislau Pellicer, qui va merèixer l'atenció dels esperantistes per les traduccions i adaptacions que féu d'obra d'autors com Apelles Mestres, Joaquim Ruyra, Joan Maragall o Víctor Català. Mentrestant eren poetes d'altres àrees del domini lingüístic català els que adaptaven a l'esperanto autors illencs, tant és així que fins i tot La Balanguera, l'obra de Joan Alcover i del mestre Amadeu Vives, està traduïda a l'esperanto ja des d'abans de la guerra que va liquidar la II República.

Enguany, en celebrar-se l'onzè Festival de Poesia de la Mediterrània –curiosament els Jocs Florals Internacionals que se celebren a Palma i al Teatre Principal també foren l'onzena convocatòria–, he tingut l'oportunitat d'escoltar la llengua esperanto cantada per un dels seus poetes més destacats, Abel Montagut. Treballador incansable, compta amb un ja dilatat treball original en esperanto. Citarem *Poemo de Utnoa, Karnavale (maskita rakonto)* i *La enigmo de l'ar@neo*, editats a Viena (Àustria) els anys 1993, 1997 i 2003 respectivament, traduïts al català pel mateix autor i editats a Lleida per Pagès editors, i la novel·la juvenil *El manuscrit de Jules Verne*, originàriament escrita en català, editada el 2003 per l'editorial Barcanova de Barcelona. La seva obra poètica s'enfonsa en els mites clàssics, com és el diluvi i la posterior salvació d'uns homes (no parlem de gènere) triats. La seva poesia, els seus milers de versos, són musicalment sempre harmònics i van més enllà de les pautes formals.

De manera que la trobada poètica que s'ha celebrat la primera setmana de juny ha tingut la virtut de posar-nos en contacte amb llengües que habitualment no tenim oportunitat de sentir en companyia d'altres que disposen d'un fort aparell propagandístic. Però totes elles estaran igualades en un aspecte: tota llengua ha de tenir poetes que l'estimin i la treballin oralment o per escrit, que la sacsegin i que la modelin, si volen que la llengua sigui, romanguí, que no desaparegui.

Xavier Margais

Tota llengua ha de tenir poetes que l'estimin i la treballin oralment o per escrit, que la sacsegin i que la modelin

CONSELL D'INFORMACIÓ DE MALLORCA

Aquest article és una actualització de l'aparegut el 3 de juny al Diari de Mallorca.

Hèctor Alòs i Font

L'ARTIFICIALITAT DE LES LLENGÜES: ESTANDARDITZACIÓ I PLANIFICACIÓ

La terminologia és essencial per al desenvolupament de les diferents disciplines científiques i, en particular, en les ciències socials. El simple fet d'establir un terme fa que s'aïlli un concepte –a vegades no aparent fins llavors– i, consegüentment, en faciliti l'estudi. Però el terme triat resulta també essencial: pot tenir connotacions que o bé estableixin paral·lismes interessants amb altres termes o altres disciplines, o bé, al contrari, resultin confusoriaris i dificultin tant la investigació com l'explicació del fet. Així, a l'esperanto se l'acostuma a anomenar *llengua artificial* (terme emprat per primera vegada per Paul el 1880), en comptes de les formes més correctes *llengua construïda* (terme encunyat per Jespersen el 1928) o *llengua planificada* (terme creat per Wüster el 1931). El terme *llengua artificial* remet a una realitat habitualment ignorada per al lingüista, mentre que *llengua construïda* o *llengua planificada* remet a parcel·les conegudes de la lingüística: a l'enginyeria lingüística i a la sociolingüística –i, en particular, a la planificació lingüística–, respectivament. Segons aquesta visió la generació d'una llengua planificada tindria un paral·lisme amb la creació d'una llengua estàndard, de manera que guardaria una relació quantitativa i no qualitativa amb altres processos de normativització. Al mateix temps, la socialització de l'esperanto tampoc no és un fet únic, sinó que manté paral·lismes evidents amb el renaixement de l'hebreu,¹ i actualment altres llengües –com el còrnic o el manx– també estan en procés de recuperació després d'haver deixat de parlar-se. També els processos de socialització –o normalització lingüística– s'estudien en el marc de la planificació lingüística.

Justament, ens plantegem ací discutir la relació entre llengües planificades i llengües no planificades, i particularment entre llengües planificades i llengües normalitzades. Adonar-nos-en ens pot ajudar a comprendre millor els fenòmens lingüístics: l'estudi de les llengües planificades dóna una perspectiva poc habitual a l'estudi de les llengües i, per això, pot facilitar-ne la millor comprensió de determinats elements.

GRAUS DE PLANIFICACIÓ LINGÜÍSTICA

Abans de tot, fixem què entenem ben bé per *llengua planificada*. La definició del *Diccionari de Sociolingüística* de Ruiz *et al.* diu: “Llengua elaborada racionalment en major o menor grau o derivada d'altres llengües mitjançant la simplificació amb l'objectiu de ser usada en la comunicació internacional o intergrupala” (Ruiz *et al.*, 2001, 174). La definició ens recorda la codificació d'una varietat estàndard d'una llengua, si no és que el mètode bàsic emprat és “la simplificació” i, sobretot, que l'objectiu és el de ser “usada en la comunicació internacional”. De fet, el segon element no sembla fonamentalment diferent, donat que sovint l'elaboració de llengües estàndards també es fa, a vegades, per tal de facilitar la comunicació entre parlants de diferents varietats d'una llengua.

Això ens fa ja, de bon començament, qüestionar el fet de considerar les llengües planificades com a radicalment diferents de la resta de

Les llengües artificials són també més o menys naturals, les llengües naturals són també més o menys artificials

El filipino està construït sobre la base de diferents llengües de les Filipines

llengües humanes. Ja Schuchardt ho indicava el 1921: “les llengües artificials són també més o menys naturals, les llengües naturals són també més o menys artificials” (Schuchardt, 1976, 375; citat en Liu, 2001, 137). Justament, la idea de grau de naturalitat i artificialitat és la que subratllen la majoria dels investigadors. Schubert, per exemple, considera que “no hi ha distinció entre llengües naturals i artificials, sinó més aviat una escala entre els dos pols «artificial» i «natural» o «conscientment» i «inconscientment desenvolupat»” (Schubert, 1989a, 10). De la mateixa manera, Barandovská-Frank cita la següent classificació de les llengües elaborada per Svadost, segons la qual “en principi totes les llengües són artificials, només es distingeixen pel grau d’artificialitat”:

1. *Llengües que no tenen sistema d’escriptura: llengües d’una comunitat de parlants, de llengües nacionals² àgrafes, llengües històriques o dialectes abans de ser normativitzats.*

2. *Llengües normativitzades: les llengües nacionals, literàries.*

3. *Projectes de llengües internacionals encara no utilitzades (només experimentalment): llengües construïdes sobre la base de les experiències lingüístiques de la humanitat, amb el material de llengües històriques (llengües a posteriori).*

4. *Projectes construïts sense considerar les experiències lingüístiques de la humanitat, sobre la base d’una classificació filosòfica de les idees i d’un conjunt de símbols alfabètics (llengües a priori).*

5. *Sistemes que no poden ni tan sols experimentalment funcionar de forma oral: interllengües entre màquines, codis matemàtics, cibernètics, en general tots els codis.* (Barandovská-Frank, 1995, 47)

Aquesta classificació en cinc grups, però, pot donar la sensació que potser hi ha diferents categories de llengües ben segmentades segons diferents graus de planificació. Sakaguchi rebut aquesta suposició en distingir quinze nivells en l’eix “espontaneïtat versus estandardització”:

Relíquies lingüístiques, dialectes, vernacles (llengües d’una comunitat), llengües nacionals normativitzades (p. ex. l’alemany, l’hongarès o el polonès escrits), llengües bàsiques (mínimes; p. ex. el basic english,

el francès fonamental, el grunddeutsch), llengües clàssiques (p. ex. el llatí o el sànscrit), llengües franques, pidgins, llengües criolles, llengües naturalistes a posteriori (p. ex. l’occidental, la interlingua), llengües racionalistes a posteriori (p. ex. l’ital, el neo), llengües clàssiques simplificades (p. ex. el latino sine flexione), llengües nacionals simplificades (les anomenades “llengües reformades”, p. ex. el wede), llengües formals (p. ex. l’algol, el cobol), llengües a priori. (Sakaguchi, 1998, 347; citat en Liu, 2001, 137-138)

De fet, veiem com podem anar distingint més i més, per exemple, en el grup “llengües nacionals normativitzades” si comparem la normativa francesa –fixada, en principi, per l’Académie Française– i l’anglesa –la qual no té un ens regulador determinat–; o bé si distingim entre “llengües per elaboració” o “llengües per distància”; o bé si es tracta d’estàndards unitaris o composicionals; o bé si analitzem la permissibilitat de l’estàndard –o, més aviat, pseudoestàndard– amb relació a diferents varietats dialectals (polimorfisme), etc.³ Trobem, doncs, un autèntic continu de casos entre espontaneïtat i elaboració.

EL PROCÉS D’ESTANDARDITZACIÓ D’UNA LLENGUA NACIONAL

Tanmateix, per a acceptar que només hi ha una diferència de grau en una llengua nacional estandarditzada i la d’una planificada, ens convé comparar amb més deteniment els dos processos que creen l’una i l’altra.

Eingar Haugen va proposar el 1983 un model que ha esdevingut de referència sobre la formació d’una llengua estàndard, segons el qual aquest es fa en quatre etapes:⁴

1. Selecció
2. Codificació
3. Extensió social
4. Elaboració

La selecció consisteix en la tria d’una o més varietats-base geogràfiques per a l’elaboració de l’estàndard. Així, Hobsbawen esmenta:

Les històries de gairebé qualsevol llengua europea insisteixen en aquesta base regional: el búlgar literari està basat en el dialecte

te búlgar occidental; l’ucraïnès literari, en els seus dialectes meridionals; l’hongarès literari emergeix en el segle XVI combinant diferents dialectes; el letó literari està basat en el central de tres variants; el lituà en una de dues, etcètera. (Hobsbawen, 1992, 54)

La tria de les varietats-base no és, en absolut, una qüestió secundària, sinó que pot ser motiu de controvèrsia i dificultar l’èxit del projecte d’estandardització, com en el cas de l’eslovac:

Bernolák va escollir un dialecte com a base del seu intent d’eslovac literari al voltant de 1790, el qual no va reeixir a consolidar-se, però unes dècades després L’udovít Štúr va escollir una altra base, que es va demostrar més viable. (Hobsbawen, 1992, 55)

No sempre l’estàndard es nodreix d’una única varietat-base central, sinó que pot comportar l’amalgama de diferents varietats en proporcions més o menys grans, com especialment s’esdevé en els anomenats *estàndards composicionals*. Fins i tot, les varietats-base poden pertànyer a llengües diferents, com en el cas del *filipino*, llengua oficial de les Filipines, construït “sobre la base del tagàlog complementada amb elements [d’] altres llengües del país” (Boix i Vila, 1998, 297).⁵ Per altra banda, cal remarcar que la tria de varietats no és només la de variants geogràfiques, sinó també de socials: l’expressió “l’anglès de la reina” per a referir-se a l’anglès modèlic resulta una expressió prou significativa d’aquest fet.

Una vegada triada la base, arrenca un llarg i complex procés de redacció de la proposta de llengua estàndard: la codificació. En el cas del català, es va allargar durant més de dos decennis amb la publicació de les *Normes ortogràfiques* (1913), el *Diccionari ortogràfic* (1917), la *Gramàtica catalana* (1918) i el *Diccionari general de la llengua catalana* (1932). Altres processos han tingut un ritme més pausat i les formes estàndards no han estat necessàriament explicitades en obres de referència fins que el seu ús ja havia esdevingut a bastament comú en determinats entorns, com cancelleries reials, centres universitaris o cases editorials.

Tanmateix, la codificació d’una llengua no implica la generalització del coneixement i de l’ús d’aquesta proposta d’estàndard –l’extensió social, en termes de Haugen. Així, durant el segle XIX i bona part del XX, els sistemes educatius han estat els

major difusors d'aquestes varietats, mentre que veiem com, en els darrers decennis, els mitjans audiovisuals n'han esdevingut els majors impulsors. I això ha estat així també per a les llengües de major difusió, a l'interior mateix de les seves àrees lingüístiques: a França, "el 1789, el 50% de la població no parlava absolutament gens el que després hem conegut com a «francès» i només un 12%-13% el parlava «correctament» i només en la zona central del país" (Hobsbawm, 1992, 60; citat en Bastardas, 2000, 100-101).

Però, en tant que les nostres societats es troben en un estat de constant transformació, sobretot per les incessants innovacions tecnològiques, ideològiques i estèticocomercials, l'estàndard s'ha de dotar no solament d'un gran nombre de neologismes, sinó també "tot el llenguatge i l'estil lligats a l'àmbit politico-administratiu d'una societat moderna (com serà una instància, una resolució, un decret, una sentència, etc.), als mitjans de comunicació (els noticiaris, les retransmissions esportives, els anuncis publicitaris, el llenguatge periodístic, etc.), als àmbits científics i tecnològics, etc." (Bastardas, 2000, 105). En això consisteix l'elaboració funcional.⁶

Val a dir que aquestes quatre etapes no han de ser necessàriament consecutives. Per exemple, en el cas del català, l'extensió social de les normes ortogràfiques va començar a fer-se en paral·lel amb la codificació del lèxic. De la mateixa manera, és clar que encara el català no ha assolit el seu valor ple de llengua estàndard enlloc del seu àmbit lingüístic –i en algunes parts molt menys que en altres–, però això no impedeix avançar en l'elaboració funcional, la qual, al cap i a la fi, resulta actualment imprescindible –però no suficient– per a assolir l'extensió social al llarg de tota la gamma d'àmbits d'ús de la llengua.

Com es veu, el procés d'estandardització d'una llengua resulta molt llarg i necessita decennis per a reeixir. Es combinen fases més tècniques, en què un reduït nombre d'especialistes elaboren propostes, amb d'altres que abasten el conjunt de la comunitat lingüística. Així, la "norma" no és realment creada per una persona o una comissió –ja siguin Bernolák, Štúr, Fabra o l'Institut d'Estudis Catalans–, sinó que aquests tan sols n'elaboren una proposta, que només esdevé socialment normativa en tant que una comunitat lingüística l'assumeix com a tal. En aquest sentit, Lamuela i Murgades proposen la distinció molt oportuna entre "llengua codificada" i "llengua estàndard":

[...] distingim la llengua simplement codificada de la llengua estàndard: totes dues són llengües

referencials, però la primera opera d'una manera explícita, basada en el voluntarisme d'alguns parlants, mentre que la segona ho fa d'una manera implícita, com a varietat lingüística que compta amb el màxim valor de canvi dintre de la societat que la parla. (Lamuela i Murgades, 1984, 79, n. 3)

Però els processos d'estandardització lingüística van més enllà que tot això i fins i tot podem dir que defineixen els límits de la llengua i conformen la comunitat de parlants. En aquest sentit Kloss (1978) diferencia entre llengües per distància (*Abstandsprachen*) i llengües per elaboració (*Ausbausprachen*). En paraules de Lamuela:

[...] les primeres són reconegudes com a tals a causa de la seva forta caracterització lingüística i les segones, a causa de la seva individualitat cultural. És inconcebible d'agrupar el basc amb qualsevol altra llengua; en canvi, la distinció entre el portuguès i l'espanyol o entre l'occità i el català es deu més a les seves històries culturals diferenciades que no pas a la seva distància estructural. (Lamuela, 1994, 11)

Així, doncs, el que entenem per llengües (castellà, portuguès, italià, francès, alemany, neerlandès, danès, suec, noruec, etc.) és sovint el producte d'una intervenció estandarditzadora, per la fixació primer d'una varietat codificada i després per polítiques d'expansió d'aquesta varietat a través d'un continu de parlars sense fronteres clares. Bibiloni ho resumeix així:

Moltes llengües s'han constituït per un procés històric que dins un determinat espai geopolític ha promogut una varietat lingüística i l'ha superposada a les altres varietats existents en aquest espai. En altres condicions –per exemple, essent uns altres els espais geopolítics– la configuració de llengües establertes podria haver estat diferent. El que s'entén per llengua italiana no és més que el dialecte toscà, que prosperà per damunt dels altres per l'impuls que li donaren els seus primers grans cultivadors, Dante, Boccaccio i Petrarca, que el convertiren en model de referència per a altres escriptors. L'estat italià modern consumà la conversió del toscà en la llengua italiana, en un procés integrador i subordinador de les altres varietats romàniques d'aquella península, que no tingueren la mateixa sort. El concepte de llengua alemanya correspon a un ampli mosaic de varietats geogràfiques per damunt les quals se superposà una varietat artificiosa inicialment cultivada a la cort bohèmia de Praga, en el segle XIV, que començà a rebre una vertadera propulsió amb la Reforma i la impremta; les varietats neerlandeses seguiren un camí diferent, en relació

A França, el 1789, el 50% de la població no parlava absolutament gens el que després hem conegut com a "francès" i només un 12%-13% el parlava "correctament" i només en la zona central del país

El català no ha assolit el seu valor ple de llengua estàndard enlloc del seu àmbit lingüístic

L'existència i abast del "català", "castellà", "francès" són el resultat d'un procés de definició d'un espai lingüístic, construït a partir de la definició de varietats estàndards i de la seva irradiació en àrees d'influència

amb un altre marc polític, i s'integraren a l'entorn d'un altre model, que és l'actual llengua neerlandesa. El lleonès, el castellà i l'aragonès s'haurien pogut constituir i consolidar com a tres llengües independents –és una hipòtesi– si s'haguessin consolidat tres estats independents, de la mateixa manera que l'existència de diversos estats escandinaus ha afavorit l'establiment de diverses llengües escandinaves. (Bibiloni, 1997, 14-15)

L'estandardització, doncs, no sols resulta un procés pel qual una comunitat lingüística defineix i depura una varietat comuna per facilitar la comunicació en el seu si, sinó que, fins i tot, la defineix com a tal, la *individuen* al si dels continus lingüístics, seguint la terminologia de Castellanos (2000, 27-31). Els conceptes de “català”, “castellà”, “francès”, per tant, no són realitats lingüístiques deslligades d'un context social, històric, polític, econòmic, sinó que la seva existència i abast és el resultat d'un procés de definició d'un espai lingüístic, construït a partir de la definició de varietats estàndards i de la seva irradiació en àrees d'influència des de centres polítics i econòmics.

EL PROCÉS DE CONFORMACIÓ D'UNA LLENGUA PLANIFICADA

Són aquestes quatre etapes equiparables a altres semblants en la creació de llengües planificades? I si ho són, fins a quin punt són pròximes? L'estudi que més s'ha apropat a una anàlisi d'aquest tipus és Duličenko (2001), amb una comparació en el procés de codificació de llengües naturals i llengües planificades, tot i no seguir el model de Haugen.

Justament, Duličenko subratlla la semblança en els dos processos en la selecció de varietats base. Per a les llengües planificades, però, la selecció es fa no pas sobre varietats dialectals d'una mateixa llengua, sinó sobre un conjunt de llengües, fins i tot no necessàriament emparentades. Així, en el cas de l'esperanto, les llengües romàniques van constituir el grup central (especialment, el llatí i el francès i, en menor grau, l'italià), mentre que com a perifèrics cal comptar llengües germàniques (sobretot, l'alemany i l'anglès i, en menor grau, el jiddisch), eslaves (principalment, el rus i el polonès) i altres (com el grec clàssic o l'hebreu). Altres tipus de projectes de

llengües planificades només es basen en llengües d'una sola família –sobretot els naturalistes, com l'occidental o la interlingua– o, fins i tot, en una llengua –com en els casos de llengües bàsiques, com el *basic english*.

El procés de codificació de la llengua és el més conegut i divulgat en les llengües planificades, tant és així que tapa tots els altres. Això ho mostra, per exemple, la definició del mot *esperanto* del Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans, que el defineix com la “llengua artificial creada pel lingüista polonès Ludwik Lejzer Zamenhof el 1887 com a llengua auxiliar internacional”, cosa que calquen altres diccionaris i enciclopèdies. Zamenhof, però, com la resta d'autors de projectes de llengua planificada, no podia pas anar més enllà de la creació d'una proposta, de la mateixa manera que en les llengües naturals la fase de codificació dona tan sols una “llengua codificada” en comptes d'una “llengua estàndard”, en la terminologia de Lamuela i Murgades. Justament, per a Duličenko, aquesta fase acaba tan sols en la publicació d'un projecte, que ell anomena “el sistema de l'autor”. És necessari un altre pas, la socialització, perquè el projecte esdevingui llengua.

La socialització és l'element cabdal dels processos d'estandardització i de creació d'una llengua planificada: sense ús, les feines de selecció i codificació resulten estèrils. Aconseguir que una proposta arribi a un públic que l'assumeixi no és simple: hi tenen un paper destacat tant la ideologia associada amb la proposta lingüística, com la vehiculació d'aquesta proposta a grups socials receptius a aprendre-la i utilitzar-la.⁷ Val a dir, però, que l'extensió de la competència i de l'ús d'una codificació d'una llengua no planificada pot també resultar molt difícil i necessita també tenir grups socials que la facin seva de manera que, en un cas ideal, el conjunt de la comunitat lingüística l'acabi assumint. Sovint fan que no reïxin socialment les codificacions que es proposen per pressions de llengües hegemòniques amb les quals es disputen funcions en l'espai lingüístic i que desenvolupen determinats complexos en els parlants de llengües minoritzades per tal de mantenir els estatus respectius. De forma semblant, cap de les propostes de llengües planificades existents no ha assolit fins ara l'abast universal que algunes d'elles pretenen o han pretès.

Tanmateix, des del punt de vista purament lingüístic, potser la quarta i última

etapa del model de Haugen –l'elaboració funcional– resulta la més complexa per a les llengües planificades. La proposta, per a reeixir, ha d'establir una base social que l'adopti, i alhora aquests parlants, amb el seu ús, completen la definició, necessàriament parcial, de la proposta. Aquest procés, si s'esdevé, mostra la viabilitat del projecte: per una banda, la definició de la proposta ha de ser prou ben elaborada perquè no deixi opció a interpretacions divergents que trenquin l'embrí de comunitat lingüística, i per l'altra, ha de ser prou flexible per a poder integrar harmònicament els nous elements, sobretot lèxics, que la multiplicació d'usuaris i àmbits d'ús ràpidament provocarà.⁸

Que les últimes dues fases són les més crítiques per a un projecte de llengua artificial, ho mostra l'estadística. Duličenko censa 917 projectes de llengües planificades fins al 1973 (Duličenko, 1990), però, segons Ruiz, Sanz i Solé Camardons, “han esdevingut llengua realment usada: volapük (entre el 1880 i el 1900), esperanto, ido, interlingua (en l'àmbit escrit)” (Ruiz et al., 2001, 176).⁹ L'ús efectiu –és a dir, la socialització i l'elaboració que en segueix– és considerat tan important per la literatura especialitzada que es distingeix entre “projecte de llengua planificada” i “llengua planificada”, reservant el segon terme a les que han assolit un cert grau de socialització.¹⁰ De fet, Auerbach implícitament acceptava aquesta diferenciació en declarar: “Tot i que jo sóc idista, penso que l'esperanto funciona; i no tenim la total seguretat que l'ido funcioni, perquè no hem tingut l'oportunitat de fer-lo funcionar.” (Lo Jacomo i Blanke, 2008, 10-11).

En aquest sentit, sembla clar que l'elaboració d'una varietat estàndard resultarà més simple que la d'una llengua planificada, donat que l'estàndard tindrà sempre al seu abast com a model les varietats sobre les quals es basa i amb les quals, en general, comparteix un mateix sistema lingüístic. En canvi, a una llengua planificada li pot resultar més complicat d'incorporar elements de llengües diferents, sobre les quals es basa, especialment en la seva fase inicial. Aquí trobem, novament, un continu de casos: més fàcil serà per a un estàndard unitari que per a un de composicional –ja que en aquest cas hi haurà més elements en competència–, de la mateixa manera que més fàcil resultarà per a una llengua simplificada que per a una de naturalista i, encara més, que per a una racionalista *a posteriori*. En el cas extrem d'una llengua purament a

priori, no disposant de models d'altres llengües, l'elaboració de cada element podria arribar a ser del tot arbitrària i, per tant, motiu d'una controvèrsia molt més gran per part de l'embrió de comunitat lingüística.

L'ORALITAT I L'ESCRITURA: CAMINS D'ANADA I TORNADA

En aquest recorregut comparatiu entre estandardització lingüística i creació d'una llengua planificada, val la pena de subratllar un element de similitud que queda en segon pla. Així, com Castellanos subratlla, "l'estandardització és [...] un procés que va lligat forçosament a l'aparició i a la propagació de l'escriptura" (Castellanos, 2000, 12). L'estàndard, abans que tot, és una convenció social de la llengua escrita, la qual cosa subratlla el terme *llengua literària* que històricament s'ha emprat, el qual indica un prestigi d'aquesta varietat de la llengua superior a les de la resta de varietats. En l'actualitat, lligades a l'audiovisualització de la societat, estan apareixent propostes d'estàndards orals, però aquestes continuen estant fermament supeditades als estàndards escrits dels quals emergeixen.

L'estàndard, però, en el seu procés d'extensió d'ús, no es manté com una convenció escrita, ni com una varietat oral formal de la llengua, sinó que es *colloquialitza*: és a dir que influeix les varietats orals pròpies dels usos informals o bé és l'origen de noves varietats orals informals de la llengua influïdes per les varietats anteriors que desplaça (particularment en casos de substitució lingüística pura i simple).¹¹

També els projectes de llengua planificada són primàriament projectes de llengües escrites –excepte potser en algun projecte aïllat com solresol (Eco, 1994, 256-257). Fins i tot en projectes de llengües filosòfiques dels segles XVII i XVIII, ni tan sols es plantejaven formes orals per a la codificació. Fins a l'actualitat, tampoc no podria ser d'altra manera: les propostes de llengües planificades es donaven a conèixer en publicacions; i també per escrit era la forma habitual de comunicar-se amb persones d'altres països, donat que els mitjans de comunicació no permetien un ús oral sovintejat, fora de connacionals, amb els quals d'alguna manera hi ha establert socialment una llengua de comunicació comuna.

La socialització, i particularment l'oralització, de l'esperanto ha generat nombrosos canvis en la llengua. Així ho explica un estudi sobre el tema:

L'esperanto [...] té una [...] raó, menys corrent, en la seva evolució: la seva aplicació a nous camps. En certa manera, és un tret que comparteix amb les anomenades "llengües menys usades" que gaudeixen d'un procés de normalització: una llengua com l'èuscar s'ha hagut de crear no solament un corpus lèxic per a física, química i matemàtiques, sinó també tot un registre literari. L'esperanto, en els seus 120 anys de vida, no solament ha hagut de seguir el mateix procés, sinó que fins i tot s'ha hagut de crear els registres orals: probablement la diferència essencial entre l'esperanto amb la resta de llengües vives és que, a l'inrevés de les altres, ha partit de l'escrit per crear l'oral. (Alòs, 2008a, 18-19)

De fet, en certa manera, l'estandardització es mostra com un trajecte d'anada i tornada entre l'oral i l'escrit. En les llengües planificades, el recorregut és més llarg: la forma escrita es basa primàriament no en varietats orals, sinó en varietats escrites codificades de les llengües-base, les quals, efectivament, es basen en varietats orals¹². I en ambdós casos, si reïxen els processos respectius d'extensió social, les formes escrites codificades seran la base de variants orals.

DIFERÈNCIES EN LA SOCIALITZACIÓ

Per altra banda, en la comparació entre estandardització lingüística i creació d'una llengua planificada sorgeix en diferents llocs el dubte de si la diferència de grau en un o altre procés fa que s'estigui simplificant excessivament els models i les realitats per tal de forçar semblances que només són formals, superficials. Això s'esdevé particularment, en l'etapa de la socialització: realment és legítim considerar que l'extensió social del català normatiu en el seu àmbit lingüístic és anàloga al de l'esperanto al món? No s'està perdent completament el sentit de les proporcions?

Efectivament, tots dos casos se situen prop dels extrems d'un nou continu de possibilitats.

Primerament, com s'ha vist, no sempre és evident quin és l'"àmbit lingüístic" propi d'una llengua. En el cas del català és motiu de discussió si aquest, per exemple, abasta el benasquès; i ha estat més llargament controvertit si resultaria convenient definir un varietat estàndard comuna al català i a l'occità.

Els continus lingüístics fan que la delimitació de l'àmbit d'una llengua sigui força convencional. Fins i tot, com subratlla Bibiloni, la consolidació d'un estàndard fa canviar la

L'extensió de la competència i de l'ús d'una codificació d'una llengua necessita tenir grups socials que la facin seva

L'estàndard influeix les varietats orals pròpies dels usos informals o bé és l'origen de noves varietats orals informals de la llengua influïdes per les varietats anteriors que desplaça

És legítim considerar que l'extensió social del català normatiu en el seu àmbit lingüístic és anàloga al de l'esperanto al món?

Com a conseqüència de l'expansió de l'estàndard italià, ningú no discuteix que el procés d'extensió social de l'italià hagi anat gaire més enllà d'allò que es podria considerar l'àrea original del sistema lingüístic

En moltes revistes no solament no s'accepten articles no escrits en anglès sinó que s'ha assolit el grau de conscienciació suficient perquè molts investigadors ni tan sols se'ls ocorri d'intentar-ho en una altra

Com Joan Boscà va triar per escriure la llengua que li donava més notorietat i li facilitava els mitjans de subsistència, milers d'investigadors holandesos, alemanys o escandinaus escriuen les seves tesis doctorals i publiquen els seus treballs d'investigació en anglès

nostra perspectiva de la realitat: no pot ser d'una altra manera si es discretitza un espai continu. Si considerem el cas italià i la difusió de la seva varietat estàndard durant el segle xx al llarg de tota la geografia de l'estat italià, veiem com s'ha propagat una varietat molt notablement diferent d'aquelles que es parlen al nord de la línia La Spezia-Rimini. Actualment, pràcticament cap llibre de lingüística no classifica les varietats al nord d'aquesta línia (entre aquestes, el piemontès, el llobard, el lligur i l'emilià) com a pertanyents a un sistema lingüístic diferent de l'"italià". Tot i això, els mateixos llibres no tenen cap inconvenient de considerar com a principal tret classificador de les llengües romàniques la manera de construir el plural i fan notar que la frontera entre la Romània oriental i occidental cau justament en la línia La Spezia-Rimini, és a dir al bell mig d'allò que consideren l'àmbit lingüístic italià. Així, doncs, com a conseqüència de l'expansió de l'estàndard italià, ningú no discuteix que el procés d'extensió social de l'italià hagi anat gaire més enllà d'allò que es podria considerar l'àrea original del sistema lingüístic.

Tampoc no es fa això en el cas del francès, que ha esdevingut el paradigma d'un determinat model d'extensió coactiva no solament d'una varietat lingüística, sinó indiscutiblement també de tota una llengua. Ningú no posa en dubte, com en el cas anterior de l'italià, que s'ha imposat –i s'imposa– una variant d'un sistema lingüístic històricament aliè a gran part del territori de l'estat francès. Una vegada consolidat el procés d'extensió, resulta del tot natural estudiar-lo com a tal, independentment de les fronteres lingüístiques anteriors al procés.¹³

D'aquesta manera, podem també plantejar-nos, tot i que encara no resulta habitual en els àmbits acadèmics, l'expansió de l'anglès en tant que una etapa d'extensió social en un procés d'estandardització. En l'actualitat l'anglès no ha acaparat, en absolut, tots els àmbits d'ús, per exemple, a l'Europa continental, però sí que ho està fent en determinades funcions, en uns països més que en altres, com en el camp de les publicacions científiques. Efectivament, en aquest àmbit no solament en moltes revistes no s'accepten articles no escrits en anglès –o s'exerceix una pressió considerable perquè siguin en aquesta llengua–, sinó que s'ha assolit el grau de conscienciació suficient perquè molts investigadors ni tan sols se'ls ocorri d'intentar-ho en una altra.

En tant que procés en curs –que no necessàriament arribarà a ser idèntic als casos de l'italià i el francès en l'àmbit dels seus estats homònims respectius– i en tant que eventual

procés no desitjat de substitució, tendim a no veure'l o a no considerar-lo de la mateixa manera que hem considerat els altres processos d'extensió social. Cal, però, recordar que els processos de substitució (eventualment parcial, en determinades funcions) sovint no es realitzen de forma conscient per part dels seus protagonistes, els quals creuen estar adoptat opcions de forma individual, lliure i sense conseqüències per a la globalitat de la comunitat lingüística: Joan Boscà, al segle xvi, molt lògicament va triar per escriure la llengua que li donava més notorietat i li facilitava els mitjans de subsistència, és a dir per les mateixes raons que actualment milers d'investigadors holandesos, alemanys o escandinaus escriuen les seves tesis doctorals i publiquen els seus treballs d'investigació en anglès –i, per simpatia, ens aboquen a fer-ho als qui ara estem a la perifèria del procés. Les conseqüències, per descomptat, no tenen perquè ser les mateixes perquè les situacions no ho són (per exemple, a la Catalunya del segle xvi de Boscà només una ínfima part de la població sabia castellà, cosa que no passa avui amb l'anglès a Holanda, Alemanya i Escandinàvia), però hi ha notables elements de similitud.¹⁴

Mentre que des d'una visió cívica podem qüestionar si resulten legítims alguns d'aquests processos d'estandardització, des de l'estricta anàlisi del seu desenvolupament, la qüestió de si les varietats autòctones més o menys desplaçades pertanyien o no a la llengua de la varietat estàndard pot resultar secundària. Així, doncs, amb aquesta perspectiva, resulta consegüent plantejar l'extensió de l'ús d'una llengua planificada com un procés molt pròxim al de la difusió d'una llengua no planificada fora del seu territori. Aquesta extensió, com molt probablement s'esdevé actualment amb l'anglès a escala internacional, no busca la substitució lingüística, sinó només un ús limitat a uns determinats àmbits específics: en aquest sentit, es tracta de casos diferents dels del francès o l'italià. En canvi, sí que poden resultar més propers, en aquest aspecte, a casos d'estandardització com el del català, en què no hi ha una voluntat d'uniformitzar totes les variants lingüístiques.

En tot cas, una qüestió és la voluntat i l'altra la potencialitat, i això també amoïna una part dels esperantistes. En aquest sentit trobem en un dels punts dels Principis de l'Associació Catalana d'Esperanto:

L'ús d'una llengua auxiliar internacional neutral, o interllengua, no ha d'influir de forma negativa en els usos diaris de les comunitats lingüístiques i s'ha de reservar, mitjançant la conscienciació adequada i unes polítiques lingüístiques adients, per a funcions específiques, per

no malmetre l'equilibri ecològic entre aquelles. Tot allò que puguin fer les llengües locals, no ho ha de fer la interllengua global. (Citada en Alòs, 2008c, 25)

No tots els casos de socialització de llengües planificades són necessàriament idèntics. Per exemple, si tractéssim el cas d'una teòrica extensió de l'ús d'una llengua nacional simplificada, com el *basic english*, trobaríem que seria pràcticament indistingible del d'una variant "no simplificada" de la mateixa llengua en el seu àmbit lingüístic. Anàlogament, la teòrica socialització d'una llengua naturalista, com la interllengua, tampoc no hauria de diferir gaire, en l'àmbit lingüístic del grup o subgrup lingüístic de les seves llengües-base, de l'extensió d'una variant d'una llengua nacional. Les diferències, en tot cas, raurien en l'abast que se'ls voldria donar: si tan sols unes funcions molt específiques o si, per contra, pretendrien cobrir el conjunt de les funcions prestigioses.

ESTÀNDARD O DIGLÒSSIA

Però podem realment equiparar un procés d'estandardització d'una llengua nacional en el seu territori amb la universalització de l'ús per a funcions específiques, per exemple com a llengua de les publicacions científiques o de la diplomàcia? En el segon cas es tractaria merament d'una divisió de funcions o, dit altrament, d'una situació de diglòssia. Bibiloni n'aclareix la diferència:

En una relació estàndard-no estàndard sempre hi ha subordinació. Una varietat no estandaritzada és, per definició, una varietat subordinada [...]. En la diglòssia originària [definida per Ferguson] hi ha un equilibri no conflictiu entre estàndard i no estàndard en tant que cap de les dues parts no envaeix el terreny de l'altra, per la qual cosa aquest equilibri pot ser teòricament indefinit. (Bibiloni, 1997, 30)

La generalització de l'ús d'una llengua en les relacions internacionals, pel simple fet que es tracta d'un procés, implica un canvi, és a dir un desequilibri: determinades funcions que són o havien estat d'una determinada llengua passen a ser exercides per una altra. La nova llengua comença a assolir certa capacitat de discriminació social, que és una de les característiques de la llengua estàndard:

És evident que les possibilitats de promoció i d'ascens social d'un individu estan en relació directa amb el domini de tota classe de coneixements i d'habilitats entre els quals ocupen un lloc destacat el domini de la llengua referencial, el coneixement de les seves regles, la destresa

en el maneig dels seus recursos i la capacitat d'usar-la d'una manera adequada a cada situació. La llengua –això és, la llengua estàndard– és un filtre en l'ascens social que atura els qui no la dominen i impulsa els qui ho fan. (Bibiloni, 1997, 28)

En aquest sentit veiem com per a assolir determinades feines, les quals estan fortament correlacionades amb alts nivells salarials, s'exigeix no solament el coneixement de la llengua estàndard, sinó també la d'una altra llengua, l'anglès. El fet de si aquests coneixements resulten efectivament emprats resulta aquí secundària: aquesta segona llengua (tercera en casos com el dels Països Catalans, o quarta en altres com Luxemburg o la Vall d'Aran) exerceix funcions discriminadores pròpies d'una llengua estàndard.

En segon lloc, assumint que una determinada llengua –que potser caldria anomenar co-estàndard– hagi acaparat determinades funcions prestigioses, convindria plantejar-se si s'assoliria un "punt d'equilibri" diglòssic, o bé es correria el risc que la llengua invasora fagocités la resta d'usos. El cas de la Suïssa alemanya on conviuen en diglòssia aparentment sense conflicte la varietat autòctona i l'alemany estàndard sembla mostrar la possibilitat en un país europeu actual de diglòssia sense substitució –i sense relegar una de les dues llengües a funcions purament litúrgiques o estrictament familiars.

Aquesta assumptió, tanmateix, resulta del tot il·lusòria: com Bibiloni demostra àmpliament, una llengua hegemònica interfereix contínuament la llengua subordinada, la qual perd la seva creativitat a través de manlleus, calcs, mediatitzacions, distribucions estilístiques, freqüències d'ús del sinònims, etc. (Bibiloni, 1997, 49-56). Per això, ell mateix diu:

Dues llengües referencials és una contradicció in terminis: si dos punts de referència pretenen coexistir, un d'ells anullarà forçosament l'altre, per la mateixa noció de referència. (Bibiloni, 1997, 145)

I, justament, els models que implícitament o explícitament defensen la majoria dels estats es basen en sistemes lingüístics jeràrquics: ja no sols el de llengua "nacional" (o "comuna") versus llengües "regionals", sinó, afegint-hi un nivell superior en la cadena tròfica, la "llengua internacional", l'anglès. Actualment els estats (excepte els anglòfons, tot i que hi ha algun símptoma de canvi¹⁵) afavoreixen la bilingüització (o poliglòtització) dels seus ciutadans en una llengua dominant. És a dir, caminen cap un model abocat a la desaparició

Per a assolir determinades feines, les quals estan fortament correlacionades amb alts nivells salarials, s'exigeix no solament el coneixement de la llengua estàndard, sinó també la d'una altra llengua, l'anglès

Actualment els estats afavoreixen la bilingüització dels seus ciutadans en una llengua dominant

En un món de canvis tecnològics vertiginosos i moviments massius de població, no resulta factible el monolingüisme

de la diversitat lingüística, ja sigui per la via de la substitució o, com a mínim, de la generació d'interferències unidireccionals i uniformitzadores. Cal intentar, per tant, buscar en un altra direcció models realitzables i sostenibles per a mantenir la diversitat lingüística.

En aquest sentit, en un món de canvis tecnològics vertiginosos i moviments massius de població, no resulta factible –i encara menys, desitjable– el monolingüisme en espais territorials juxtaposats. Les qüestions que es plantegen són fins a quin és sostenible la bilingüització de tota la població en una mateixa llengua –com apunta Bastardas sempre que se segueixin determinades pautes (Bastardas, 2005)–, o bé convé que aquesta poliglòtització no

generalitzi per a tota població el coneixement d'una única llengua exògena en un territori (Comelles, 2006).¹⁶

De fet, si considerem que la mundialització és una tendència en la societat actual, és comprensible que al mateix temps que els àmbits es fan globals apareguin llengües que esdevinguin estàndards d'abast planetari, com des de fa mil·lennis hi ha hagut llengües d'abast regional. Els efectes seran els mateixos, donat que les causes de la seva aparició són les mateixes per les quals han aparegut les llengües estàndards en els darrers segles:

La raó de ser principal de l'estàndard –és una qüestió de funcionalitat i d'eficàcia comunicativa: sense un codi lingüístic ben de-

finit, conegut i acceptat per la collectivitat és impossible l'existència d'una societat moderna. (Bibiloni, 1997, 22)

CAP A L'AUTOCENTRAMENT

Així, doncs, llengües estandarditzades i planificades comparteixen tant objectius com processos de creació i establiment. Hi ha un continu de possibilitats en les llengües entre espontaneïtat i elaboració, i en aquest, llengües estàndard i planificades es troben al costat les unes de les altres. En aquest continu d'elaboració, si les llengües estàndard en general es nodreixen d'elements de varietats-base que pertanyen a una sola llengua i les planificades, a més d'una llengua, també hi ha

NOTES

1. La contemporaneïtat i l'origen comú de Ben Yehuda i Zamenhof i (tots dos, jueus lituans, nascuts l'un el 1858 i l'altre el 1859) no ha passat desapercebuda per als estudiosos. Remetem els interessats a Sasaki (1996).
2. En la terminologia sobre interlingüística en esperanto –i en altres llengües planificades– és habitual l'oposició entre llengua nacional (*nacia*) o ètnica (*etna*) i internacional (*internacia*).
3. La majoria d'aquests casos seran discutits amb més detall en el que segueix.
4. Per a presentacions del model de Haugen en la sociolingüística catalana vegeu, entre altres, Ruiz *et al.* (2001, 112-113), Lamuela (1994, 120-122), Bibiloni (1997, 34-39), Boix i Vila (1998, 296-301) i Bastardas (2000, 96-106). En l'explicació del model em baso sobretot en l'extensa presentació i actualització de Bastardas.
5. Cal entendre que aquests elements van més enllà, per exemple, del nombrós lèxic especialitzat d'arrel grega que trobem en les llengües europees o manlleus d'altres llengües –actualment de l'anglès– en vocabularis especialitzats.
6. Bastardas, de fet, afegeix una cinquena etapa, que anomena “acceptació i avaluació”, en la qual es revisa periòdicament l'acceptació o el rebuig per part de la comunitat lingüística dels processos en curs d'extensió de l'estàndard (Bastardas, 2000, 106).
7. Sobre la relació entre ideologia i socialització de les llengües planificades, vegeu Alòs 2009.
8. Sobre els canvis deguts a la socialització que s'han esdevingut a l'esperanto a partir de la publicació del projecte inicial, vegeu Alòs 2008a.
9. Blanke afegeix tres idiomes més a aquesta llista: el *latino sine flexione*, l'occidental (anomenat *interlingue* a partir de 1947) i “possiblement” el *basic english* (Blanke, 2000, 59).
10. Blanke proposa un grau intermedi entre “projecte” i “llengua”: les “semillengües planificades”. Es tractaria de projectes que haurien iniciat etapes de socialització (que s'estudien en detall a Blanke, 2000, 52-57), però que no haurien avançat prou en el seu desenvolupament per a ser considerades “llengua”. En la categoria “llengua planificada” de Blanke només hi hauria l'esperanto.
11. Per als casos en què es dona una o altra opció, vegeu Boix i Vila (1998, 296, n. 9).
12. Convé assenyalar, però, la notable influència del jiddisch en l'esperanto (Gold, 1980). En aquell moment, el jiddisch no estava en principi codificat, tot i que Zamenhof, quan estudiava medicina a la universitat, n'havia elaborat una gramàtica, que no va publicar-se fins anys més tard –i, encara, en vida de l'autor només parcialment. Podríem, doncs, arribar a imaginar la possibilitat teòrica d'un projecte de llengua planificada basat primàriament en varietats orals o, fins i tot, de llengües no estandarditzades –com en aquell moment el jiddisch–, però la falta de prestigi de les formes primàries abocaria sens dubte la llengua al fracàs en la seva socialització.
13. Sobre la diferència entre l'extensió social d'estàndards com l'italià i el francès, d'una banda, i el català, d'una altra, vegeu Boix i Vila (1998, 296, n. 9).
14. Sobre aquesta qüestió, vegeu Alòs, 2008b.
15. Vegeu Graddol 2006.
16. En aquest debat, la posició dominant entre els esperantistes és –com és previsible– la primera: la generalització de l'esperanto com a segona llengua, tot i reservar-la específicament per a determinades funcions. En aquest sentit en ocasions se subratlla que el fet que no sigui, en principi, una llengua d'ús general (és a dir que cobreixi el conjunt dels usos lingüístics, tret d'una comunitat molt reduïda), sinó exclusivament amb caràcter de “pont”, “afavoreix i palesa la plena igualtat entre les llengües” (Alòs 2008c, 25), per la qual cosa en facilita la viabilitat. Però, per altra banda, el fet que l'esperanto pugui arribar a ser parlat de forma quasi nativa per algú que l'aprengui a l'edat adulta també permetria evitar-ne la bilingüització generalitzada de la població, sinó tan sols facilitar-ne l'aprenentatge en el moment en què se l'hagi de menester.

casos en què diverses llengües poden confluïr en un estàndard únic i de llengües planificades que estan basades en un únic idioma. Quant a l'extensió social de l'estàndard, sovint abasta territoris en els quals la distància lingüística de la varietat autòctona amb l'estàndard resulta més que considerable. En aquest sentit, l'expansió de llengües franques –ja siguin l'anglès, el suahili o, eventualment, l'esperanto– comparteixen característiques amb aquests processos que han portat a la minorització i la desaparició d'altres llengües. El monopoli d'una llengua franca causa el fenomen de la interposició lingüística, és a dir el fet que la realitat del món i les innovacions arriben a una llengua passades pel tamís de la llengua dominant, alhora que la cultura de la primera esdevé de mica en mica un satèl·lit de

la segona. Eventualment, aquesta relació de subordinació pot derivar en deslleialtat i substitució lingüístiques. Justament, per redreçar problemes d'aquestes característiques es procuren tirar endavant complexos processos d'estandardització, o normalització, lingüístiques basats en la presa de consciència i l'autocentrament de les comunitats. I, justament, la proposta de l'esperanto pretén col·laborar en aquest autocentrament de les comunitats lingüístiques, mantenint la capacitat de comunicació global de manera sostenible. Si la proposta és viable, com si també ho és l'estandardització de les llengües minoritzades en els seus territoris amb l'enorme pressió de la societat audiovisualitzada i globalitzada, ja és una altra qüestió. □

El monopoli d'una llengua franca causa que la realitat del món arriba a una llengua passada pel tamís de la llengua dominant

BIBLIOGRAFIA

- Alòs i Font, H. (2008a). "Creació i evolució de la llengua esperanto". *Kataluna Esperantisto* 345, 15-22. [En línia: <<http://www.esperanto.cat/ke/ke0801w.pdf>>; consulta: maig 2009]
- (2008b). "La vernacularización del inglés como lengua internacional y su relación con otras políticas lingüísticas". Dins: Kormilina i Šygaeva, 2008, 60-65.
- (2008c). "Per un debat lingüístic obert". Dins: Alòs et al., 2008, 26-29.
- (2009). "Ideologia i desenvolupament en les llengües planificades". *Kataluna Esperantisto* 349, 14-19. [En línia: <<http://www.esperanto.cat/ke/ke0901w.pdf>>; consulta: maig 2009]
- Alòs i Font, H.; Gazzola, M.; Gorrell i Vila, A. (2008). *Esperanto i drets lingüístics: recull d'articles*. Sabadell: Associació Catalana d'Esperanto.
- Barandovská-Frank, V. (1995). *Enkonduka lernolibro de interlingvistiko*. Sibiu-Hermannstadt: Editura Universitatii. [En línia: <<http://esperanto.aasemooon.com/faka/esperanto/Barandovska/Interlingvistiko.pdf>>; consulta: maig 2009]
- Bastardas i Boada, A. (2000). *Ecologia de les llengües: Medi, contacte i dinàmica sociolingüística*. Barcelona: Proa.
- (2005). *Cap a una sostenibilitat lingüística*. Barcelona: CETC i Angle Editorial.
- Bibiloni, G. (1997). *Llengua estàndard i variació lingüística*. València: 3i4.
- Blanke, D. (2000). "Von Entwurf zur Sprache". *Interface. Journal of Applied Linguistics / Tijdschrift voor Toegepaste Linguïstiek*, 15.1, 37-89.
- Boix i Fuster, E.; Vila i Moreno, F. J. (1998). *Sociolingüística de la llengua catalana*. Barcelona: Ariel.
- Castellanos, C. (2000). *Llengua, dialectes i estandardització*. Barcelona: Octaedro.
- Comelles, P. (2006). *Contra l'imperialisme lingüístic: A favor de la linguodiversitat*. Barcelona: La Campana.
- Duličenko, A. D. (1990). *Meždunarodnye vspomogatel'nye jazyki*. Tallinn: Valgus, 1990.
- (2001). "Planlingvo: inter lingvokonstruo kaj etna lingvo". Dins: Fiedler i Liu, 2001, 109-115. [En línia: <http://www.lingviko.net/db/09_Duli.htm>; consulta: maig 2009]
- Eco, U. (1994). *La búsqueda de la lengua perfecta*. Barcelona: Crítica.
- Fiedler, S.; Liu, H. (red.) (2001). *Studoj pri interlingvistiko. Studien zur Interlingvistik*. Dob ichovice: Kava-Pech. [En línia: <<http://www.lingviko.net/db/>>; consulta: maig 2009]
- Gold, D. L. (1980). "Towards a study of possible yiddish and hebrew influence on esperanto". Dins: Szeldahelyi, 1980, 300-367.
- Graddol, D. (2006). *English next: Why global English may mean the end of 'English as a Foreign Language'*. Londres: The British Council.
- Hobsbawn, E. J. (1992). *Nations and Nationalism since 1780: Programme, Myth, Reality*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kloss, H. (1978). *Die Entwicklung neuer germanischer Kultursprachen seit 1800*. Düsseldorf: Schwann.
- Kormilina, N. V.; Šygaeva, N. Ju. (red.) (2008). *Voprosy grammatiki i sravnitel'no-sopostavitel'nogo jazykoznanija*. Shupashkar: Čuvašskij gosudarstvennyj pedagogi eskij universitet im. I. Ju. Jakovleva.
- Lamuela, X. (1994). *Estandardització i establiment de les llengües*. Barcelona: Edicions 62.
- Lamuela, X.; Murgades, J. (1984). *Teoria de la llengua catalana segons Fabra*. Barcelona: Quaderns Crema.
- Liu, H. (2001). "Pidgins, creoles and planned languages: Linguistic development under special conditions". *Interface. Journal of Applied Linguistics / Tijdschrift voor Toegepaste Linguïstiek*, núm. 15.2, 121-177. [En línia: <<http://ling.cuc.edu.cn/htliu/plliufina.pdf>>; consulta: maig 2009]
- Lo Jacomo, F.; Blanke, D. (2008). *Sobre algunes qüestions d'interlingüística: Entrevista amb André Martinet*. Sabadell: Associació Catalana d'Esperanto.
- Ruiz i San Pascual, F.; Sanz i Ribelles, R.; Solé i Camardons, J. (2001). *Diccionari de sociolingüística*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- Sakaguchi, A. (1998). *Interlinguistik: Gegentand, Ziele, Aufgaben, Methoden*. Frankfurt del Main: Peter Lang.
- Sasaki, T. (1996). "La moderna hebrea, la moderna jida kaj Esperanto: tri neslavaj lingvoj, kiuj naskiĝis en la slavlingva tereno". *Heroldo de Esperanto*, 1918, 3; 1919-1920, 4-5; 1921, 6.
- Schubert, K. (1989a). "Interlinguistics: Its aims, its achievements, and its place in language science". Dins: Schubert, 1989b, 7-44.
- (red.) (1989b). *Interlinguistics. Aspects of the science of planned languages*. Berlin-Nova York: Mouton de Gruyter.
- Schuchardt, H. E. (1976). *Hugo Schuchardt-Brevier. Ein Vademecum der allgemeinen Sprachwissenschaft*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft.
- Szeldahelyi, I. (red.) (1980). *Miscellanea interlinguistica*. Budapest: Tankönyvkiadó.

COLLECCIÓ DELFÍ DALMAU, DIVERSITAT I DRETS LINGÜÍSTICS

La col·lecció Delfi Dalmau edita textos en relació amb els drets lingüístics i la diversitat lingüística. Amb el seu nom, la col·lecció homenatja Delfi Dalmau i Gener (Figueres 1891 – Barcelona 1965), pedagog i lingüista, fundador de la xarxa de centres coneguts com a Liceu Dalmau, president de la Federació Catalana d'Esperantistes durant els anys vint del segle passat i precursor de la sociolingüística a Catalunya.

Robert Phillipson:

Llengües Internacionals i drets humans internacionals.

Associació Catalana d'Esperanto, Sabadell, 2008.
ISBN 978-84-936728-2-9. 36 p.

Aquest article presenta com alguns idiomes han esdevingut “internacionals” i dona exemples de la promoció i legitimació del més difós, l'anglès. Cal considerar que les llengües tenen els mateixos drets en relació a la gestió del multilingüisme en organitzacions supraestatsals, la Societat de Nacions i les Nacions Unides, així com en la barreja més ambiciosa i àmplia d'estats, la Unió Europea. Val la pena considerar alternatives per a un sistema que implica l'ús d'un petit nombre de llengües oficials quan aquest no atorga els mateixos drets a parlants amb diferents realitats lingüístiques. L'article també suggereix que les llengües internacionals tenen un impacte sobre les llengües nacionals en aspectes que entren en conflicte amb principis dels drets humans.

François Lo Jacomo, Detlev Blanke:

Sobre algunes qüestions d'interlingüística. Entrevista amb André Martinet.

Associació Catalana d'Esperanto, Sabadell, 2008.
ISBN 978-84-936728-3-6. 28 p.

En aquesta entrevista, feta el 1987 i publicada per la prestigiosa revista *Zeitschrift für Phonetik, Sprachwissenschaft und Kommunikationsforschung*, André Martinet subratlla la importància que l'estudi de les llengües planificades va tenir per al desenvolupament del seu pensament sobre la lingüística. Una llengua planificada, en la seva opinió, té molt poques possibilitats d'assolir el reconeixement internacional enfront de l'anglès mentre la situació mundial actual no canviï. Malgrat tot, l'esperanto té dret a reivindicar-se, si considerem que clarament funciona i es pot utilitzar des d'un punt de vista pràctic. La idea d'una llengua creada per a facilitar la comunicació internacional és un ideal democràtic. La desafecció de certs lingüistes envers l'esperanto pel fet de ser una llengua “artificial” no està fonamentada, ja que la creació de llengües és un fenomen estès (entre d'altres tindriem l'hebreu, el gaèlic, l'estonià i fins i tot el francès). En general, Martinet desenvolupa la seva col·laboració amb la International Auxiliary Language Association i aclareix alguns temes de fons que més endavant varen dur a la creació de la interllingua d'Alexander Gode l'any 1952.

István Ertl, François Lo Jacomo:

L'esperanto i el plurilingüisme del futur. Conversa amb Umberto Eco.

Associació Catalana d'Esperanto, Sabadell, 2008.
ISBN 978-84-936728-4-3. 40 p.

Mentre feia el seu cicle de conferències al Col·legi de França sobre “la recerca d'una llengua perfecta en la història de la cultura europea” durant el curs 1992–93, que donaria peu a la publicació de l'assaig homònim, Umberto Eco va mantenir aquesta llarga conversa amb els lingüistes István Ertl i François Lo Jacomo, en la qual s'aborden qüestions com la possibilitat de traduir, la influència de la llengua en la visió del món, el bil·lingüisme, l'ensenyament de llengües a l'escola i el paper d'una llengua internacional.

Hèctor Alòs i Font, Michele Gazzola, Albert Gorrell i Vila:

Esperanto i drets lingüístics. Recull d'articles 2005-2008.

Associació Catalana d'Esperanto, Sabadell, 2008.
ISBN 978-84-936728-5-0. 36 p.

Aquest volum recull articles apareguts entre 2005 i 2008 en la revista *Kataluna Esperantisto*, la majoria dels quals com a editorials. Al voltant del tema comú dels drets lingüístics i la seva relació amb l'esperanto, els textos repassen iniciatives actuals —com la subtitulació de certs programes de la Televisió de Catalunya en castellà, àrab i romanès, o el reforçament de l'ús de l'anglès en escoles i universitats, o també el Pla de Bolonya universitari— per analitzar com aquestes decisions poden afectar l'equitat i la sostenibilitat lingüístiques. Altres articles analitzen qui surt beneficiat amb les actuals polítiques, alhora que es fan propostes de models alternatius i s'insisteix en la conveniència d'encetar un debat obert sobre polítiques lingüístiques globals —però que, tot i ser globals, no deixen de tenir una incidència demostrada en les situacions lingüístiques locals. Aquestes polítiques s'enfronten a una situació extremadament complexa i, per tant, han de ser multilàteres: així, l'esperanto es postula com un element integrant, però no pas únic, en les propostes.

Preu per quadern: 3€
Els quatre quaderns: 10 €

Despeses de correu a part.
Comandes a: info@esperanto.cat
